

+тэлепраграма

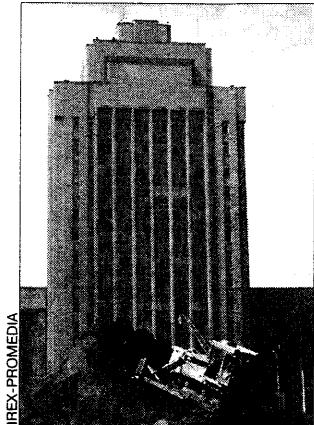
№ 45 (307) 6 сіння 2002 г.

Наша Ніва

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы
ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

У НУМАРЫ

Зручны съцяг

Беларусь можа ператварыцца ў "афшорную зону"
марскога гандлю. Старонка 5.Фальшывая
гісторыяПэдунівэрсытэт съяўткуе
фальшывы юбілей. "Але хіба
ім што дакажаш?" — сказаў
Аляксандар Падабед.
Старонка 7.

IREX-PROMEDIA

Вітаўтас Ландсбэргіс:

“Пэрсона мусіць
змяніцца”

“Аляксандар Лукашэнка мае сёньня апошнюю
магчымасць захаваць сваю рэпутацыю як палітыка —
рызыкнуць уладай і авбясьціць дэмакратычныя выбары
у парламэнт, якія б прызналі незалежныя ўсходнія краіны
назіральнікі. У адваротным выпадку яго скінуць з
палітычнай сцэны як дыктатара”, — заявіў Вітаўтас
Ландсбэргіс у гутарцы з карэспандэнтам “НН”. Але,
паводле ацэнкі літоўскага палітыка, галоўнае, што
пастаўлена цяпер на карту, — не асабістая ўлада
Лукашэнкі, а захаваныне беларускай дзяржаўнасці; тыя
ж сілы, што імкніцца скінуць А.Лукашэнку любымі
сродкамі, найменш рупяцца пра захаваныне
незалежнасці, якой “могуць лёгка ахвяраваць дзеля
таго толькі, каб пазыцыца дыктатара”. Старонка 6.

Гутарка з Імрэ Кертэсам

“Аўшвіц — маё багацьце. О, незабыўная блізіня
съмерці!”. Старонка 14.

Проста Прушынскі

Аляксандар Прушынскі 10 гадоў таму прыехаў з
Канады ў Беларусь, каб стаць яе прэзыдэнтам. Ён
кажа, што ведае, як здабыць для краіны 5 млрд.
даляраў. Аднак і апазыцыя, і ўлада аднолькава па-
дазроніла глядзіць на экстравагантнага палітыка.

Прушынскага нават хацелі забіць — падклалі бомбу —
электрабрытву ў паштовую скрынку. Прыйнамі, так
кажа сам Прушынскі. За мяжой ён двойчы быў жана-

ты, тут узяў шлюб у трэці раз. “Маладая сям’я”
чакае дзіця. Калі яно народзіцца, тату стукнё
69 гадоў. Карэспандэнт “НН”
гутарыць з графам
Аляксандрам Прушынскім.
Старонка 11.

АНАТОЛЬ КЛІЧЧУК

Свой між чужых, чужы між сваіх

У Японіі зьявіўся прэтэндэнт на пасаду
прэзыдэнта Беларусі. Наш былы пасол у гэтай
краіне Пятро Краўчанка нечакана распачаў сваю
палітычную гульню. Ён авбясьціў пра
неабходнасць зьяўлення ў Беларусі “новай
апазыцыі” і пра свае прэзыдэнцкія амбіцыі.
Аднак ні ўлада, ні апазыцыя яму не паверылі.

сътуацыя ж зьмянілася.

Міністэрства замежных спраў
ад сваіх заявы не адмовілася.
У новым афіцыйным паведамленні
МЗС абвесыціла, што пасол
зняўся, але ў Беларусь ехачь
яна хоча. Расейскія электронныя
СМИ паведамлі, што Краўчанку
на ягонай кватэры наведаў трэці
сакратар пасольства Беларусі, са
слоў якога стала вядома, што ён
адмаўляеца “здаць дакументы
пасольства і вярнуцца на радзіму”.
Больш таго, съцвярджалася,
што на Краўчанка, а іншы беларускі
дипломат наведаў у панядзелак
МЗС Японіі з камэнтарамі
наконт статусу і паводзіні Краўчанкі.
У адным згодныі і радыё
“Свабода”, і П.Латушка, і карас-
пандэнт ITAR-TASS: ніякіх палі-
тычных патрабаванняў у Краў-
чанкі няма, а ўсе паведамленні
про яго нібыта ўцекі ён называе
“палітычнай правакацыяй”. Сы-
туацыя заблытаеца, а П.Краў-
чанка маўчицы...

сейскіх кардыёлягаў у Токіё,
прасіў даць яму даведку, што ён
хворы і яму небясьпечна ляцець
у Менск. Расейцы хваробы не
знайшлі і даведку даць адмовілі-
ся. На далейшае абследаванне
П.Краўчанка на мяў часу — яго
чакаў шэрят пратакольных ме-
рапрыемстваў. Тым часам, перед-
ынфарктны стан Краўчанкі па-
цвердзілі японскія мэдыкі, і гэ-
ту даведку ён прадманстраваў
расейскім журналістам. Ім былы
пасол сказаў, што першапачатко-
ва плизнаваў вярнуцца на радзіму
у канцы сіння, а цяпер думае,
што гэта адбудзеца раней, ня-
гледзячы на забарону японскіх
мэдыкаў на авіяпералёты.

Складзены рукапіс

У аўторкавым інтэрвію радыё
“Свабода” Краўчанка неспадзі-
вана паведаміў пра свой магчы-
мы ўздел у прэзыдэнцкіх выба-
рах 2006 г., але паставіў яго ў
залежнасць ад стану здароўя
ды “адпаведнай спрыяльной па-
літычнай атмасфэры”.

Яшчэ ў нядзелю расейскія СМИ
паведамлі, што ўвечары 30 лі-
стапада Краўчанка наведаў амэ-
рыканскі пасольства ў Токіё.
Казалі, што ён будзе прасіць пас-
ола амэрыканскі бок, а потым і
сам П.Краўчанка абергерлі чуткі
пра той візит.

Працяг на старонцы 3.

Ведаць больш, разумець лепш

Нагадваем нашым сталым чытачам, што цяпер падпіску
газета абыходзіцца таньней. Падпіску прымаюць ва ўсіх
аддзяленнях пошты, а таксама на шапікі “Белсаюздруку”.
Падпісная цана на месяц — 2043 рублі. У шапіках
“Белсаюздруку” — 1360 рублёў.

Дык падпісваецца!

Падпісны індэкс 63125.

Свой між чужих, чужы між сваіх

Працяг на старонкі 1.

Зьяўліся розныя вэрсіі. Напрыклад, што амэрыканцы, добра ведаючы палітычныя "зыгзагі" Краўчанкі, адмовілі яму ў прытулку. Або — Краўчанка быў у пасольстве, але не прасіў палітычнага прытулку. Сам ён у аўторкамі інтэрв'ю радыё "Свабода" абвінаваці у распаўсюдзе плётак блізкіх да адміністрацыі А.Лукашэнкі агенцтва "Інтэрфакс-Захад" да падаў сваю вэрсію паходжання гэтай "правакачы". У сярэдзіне лістапада ў яго звінік дзёньнік амбасадара, дзе "былі розныя ацэнкі палітычных падзеяў, якія адбываюцца ў Беларусі", а таксама рукапіс кнігі "Беларусь на пераломе — геапалітычны выбар Беларусі", якая рыхтавалася да выдання. У апошній былі "вострыя палітычныя ацэнкі" дзейнасці палітыкаў, у тым ліку і прэзыдента. Краўчанка дапускае, што "нехта з імі мог азнаёміцца і вось выклікаць такі палітычны рэзананс".

Хведар Котаў у размове з калекцівам "НН" сказаў наступнае: "Гут німа нікай палітыкі. Краўчанка ня едзе ў Беларусь па мэдычных і асабістых мэтавых, а не палітычных".

Дык ня ўжо П.Краўчанку могуць пакараць за ягоную "пісьменніцкую творчасць"? Ці, можа, ёсьць нейкія іншыя прычыны?

Ня выключана, што хтосьці мог "зыліць" яму інфармацыю, што ў Беларусі рыхтуеца яго арышт, узбуджана крымінальная справа, вось ён і запанікаў... А то П.Краўчанку праста не спадабаўся прапанаваны варыянт з працаўладкаваннем. Паводле словаў прафэсара Адама Мальдзіса, Краўчанка мог стаць дырэктарам Нацыянальнай бібліятэкі. "Гэта прэстыжна. У той жа Польшчы намесьнік міністра культуры ўзначаліў Нацыянальную бібліятэку. Хаця я ня бачу прычыны зъмяніць ранейшага кіраўніка", — кажа Мальдзіс. Уладзімер Глод у "Народнай волі" адзначае, што наўрад ці Краўчанка пагадзіўся б на такі варыянт, хоць у яго адна з найлепшых у Беларусі прыватных бібліятэк. Па іншай вэрсіі, Краўчанка мог узначаці Скарынаўскі цэнтр ды пераўтварыць той у Інстытут Беларусі.

Ня выключана, што прычынай усіх бедаў Пятра Кузьміча сталіся ягоныя прэзыдэнцкія амбіцы, пра якія даведаліся ў Менску. Краўчанку вырашылі скампраметаваць, выставіўшы злодзеем і здраднікам. Гэты эпізод біографіі можна было бы выкарыстоўваць прапагандыстам падчас будучых выбараў.

АНТОН КЛЯШЧУК

Вячаслаў Кебіч: "Якім Пятру быў каньюнктурным чалавекам, такім і застаўся".

Каньюнктурны нацыяналкамуніст

Уладзімер Палупанаў, былы калега П.Краўчанкі па МЗС і першы беларускі дыпламат-невяртанец, які цяпер жыве ў Парижы, сваіго шэфа ня бачыў ужо 5 гадоў: "Краўчанка — гэта трагічная асоба. Ён працаў у структуры і выконваў тое, што

яму загадвалі. Зь іншага боку, Краўчанка — заснавальнік Міністэрства замежных справаў незалежнай Беларусі. І мяне ён на працу браў як "беларускага хлопца".

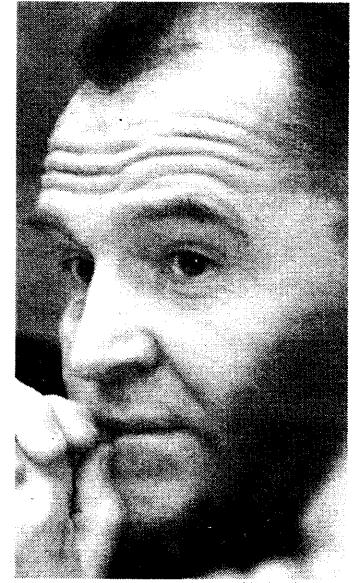
Менавіта пры Краўчанку Беларусь быў зроблены першы

крок у Эўропу — пададзеная заява ў Раду Эўропы. Некаторыя згадвалі, зь якім імпэтам П.Краўчанка, сакратар гаркому партыі, у канцы 1980-х змагаўся з прыхільнікамі адраджэння нацыянальной сымболікі... А яшчэ Краўчанку закідалі тое, што ён занадта шмат на сябе браў. Ініцыяваў пошукі Крыжа Эўфрасіні Полацкай, ездзіў у амэрыканскую фундацыю Моргана, дамогся ўсталівання помніка Скарыну ў Празе, актыўна кантактаваў з беларускім эміграцыяй. Адам Мальдзіс пэўны, што "перакананы ў Краўчанкі засталіся ранейшымі" і зь яго мог бы атрымаша добры нацыяналкамуніст, накшталт Касцёнаўскага ў Польшчы альбо Бразаўскага ў Літве.

Камэнтуючы прэзыдэнцкія амбіцы П.Краўчанкі, Палупанаў гаворыць, што "ён далёка ня горшы за Лукашэнку як асоба і як палітык". Краўчанка, маўляў, "мог бы быць прэзыдэнтам", бо мае для гэтага "неабходныя багаж — і інтелектуальны, і адміністрацыйны".

Былы начальнік Краўчанкі ва ўрадзе Вячаслаў Кебіч даў яму кароткую харктыстыку: "Якім Пятру быў каньюнктурным чалавекам, такім і застаўся".

Працяг на старонкі 4.

IREX-PROMEDIA

тыдзень нашага жыцця

Любіць ня любіць

Аглядальнік УРІ лічыць, што Лукашэнка на tym тыдні, падчас сустэрэнаў ў Маскве з расейскім прэзыдэнтам Пуціным, фактычна пагадзіўся на далучэніе Беларусі да Расеі. А Лукашэнка ў аўторак і сераду двойчы сустэрэўся з дэлегацыяй амэрыканскіх кангрэсменаў і гучна заяўіў пра "новую эру ў беларуска-амэрыканскіх адносінах". Не, дайбог, замежнапалітычны курс Беларусі мянічацца намнога часцей, чым ветрыкі у мі.

Суд у Ворышы

Аршанец Юры Конышка суддзіца з тэмтэйшай тэлекампаніяй "Скіф". Ён падаваў платную аб'яву пра шэсьце на Дзяды, а яе не паказалі. Цяпер ён хоча спагнаць з кампаніі гроши за аб'яву і кампэнсацыю за маральнія страты. Традыцыйна шэсьце ўзде да Кабыляцкай гары, дзе ў часе сталінскіх рэпресій былі расстрэллюны некалькі сотняў чалавек. Паводле назірананьня "Скіфу" ў этэр не было прапушчана ніводнай аб'явы па-беларуску. Раней гэта тлумачылася

адсутнасцю беларускамоўных дыктараў.

Усім неабыякавым

Зінаіда Ганчар, Ульяна Захарака, Вольга і Святлані Завадзкія ды Ірына Красоўская заклікалі ўсіх неабыякавых людзей 10 сіння, у Міжнародны дзень праваў чалавека, сабраца а 12-й на менскай Кастрычніцкай плошчы, каб яшчэ раз нагадаць уладам пра зынікльых людзей. Жанчыны мяркуюць, што заклік не супярэчыць закону, і не звярталіся ў гарвыканкам па дазвол.

Сомы і "боты"

Парламентары братнай нам Кіргізіі ўзаконілі "водкуп" ад службы ў войску. Каштаваць гэта будзе 25 тыс. сомаў (трокі больш за мільён рублёў).

Біскуп нелегальная-мігранці

Кіраўнік украінскіх грэка-каталіцкіх царкви кардынал Любамір Гузар выпраўіць у Італію біскупа, які будзе апекавацца ўкраінскімі нелегальнымі імігрантамі. На ягоную думку, іх колькасць можа дасягніць мільёна.

Б.Т.

SAMSUNG DIGITAL
everyone's invited™

www.samsung.ua

Modigliani SyncMaster 1521, 152B, 152S

да 31 сіння
2002 году

падарунак-
модуль USB памяці
на 32 Мб

ПРЕСТИЖ CLASS

Samsung TFT

Sync Master TFT

www.samsung.ua

IT-кампанія №1 у сінні

навінкі Business Week®

SAMSUNG

**Варты набытак +
сёе-тое на памяць!**

МЕНСК: СП "НТТс" т.: 229 29 99, вул. Рэвалюцыйная, 7/11 · ИНКАРТ т.: 252 27 26, вул. Панамарэнкі, 41а, офіс 4 · Кампютах т.: 284 88 99, 236 31 74, вул. Чапаева, 5, п. 327 · Інфэрогістар т.: 236 40 39, 210 09 60, вул. Чапаева, 5, п. 44 · Канструктү т.: 284 20 41, 284 20 54, вул. Сурганава, 13, п. 135 · Інтаркампьютарсервіс т.: 230 64 01, 289 14 98, вул. Серфімовіча, 11, п. 512

ВІЦЕБСК: Апіга т.: (0212) 37 75 00 · Оліс т.: (0212) 24 13 78, 24 33 82 · Грамада т.: (0212) 37 74 54, 37 73 28

НАВАПОЛАЦКАК: Адком т.: (0214) 55 42 18, 52 98 85 · Верхні Замак т.: (0214) 51 04 99, 52 39 35

ГОРАДНІ: ВeCa т.: (0152) 44 24 93, 44 10 38 · Радыё т.: (0152) 44 92 61, 44 32 41 · 5 Плюс т.: (0152) 75 08 56, 75 07 41

Захад т.: (0152) 33 62 62, 78 46 85, вул. Маркса, 31 п. 806

ГОМЕЛЬ: Сэрвіс т.: (0222) 57 87 11 (шматканалы) · Інфарматыка т.: (0222) 53 58 01, 53 36 01, вул. Карбышава, 2, п. 419

МАГІЛЁУ: Спектр т.: (0222) 31 00 27, вул. Лепешынскага, 12 · Сервіс-цэнтар т.: (0232) 32 73 72, 32 70 92, вул. Першамайская, 97 · Эліт т.: (0232) 31 02 17, 31 17 27 · Альянс т.: (0232) 22 15 62, 31 15 68, вул. Лепешынскага, 12 · Эліком т.: (0232) 32 70 28, 31 19 56, вул. Першамайская, 66, 6 пав. · Кампютарны тэхнаполі т.: (0222) 22 69 77, 22 95 82

БЕРАСЦЕ: ІнтэрС т.: (0162) 26 10 70, 28 65 84 · Тай-Захад т.: (0162) 25 93 42, 42 87 31

У склад камісіі па аптытаньнях грамадзкай думкі пры Акадэміі навук разам з урадавымі сацыёлягамі ўвайшоў Леанід Міхейчыкаў зъ БелаПАН. Кіраунік НІСЭПД Алег Манаеў ад такога гонару адмовіўся.

Створаная камісія была пастановай Савету Міністраў яшчэ 31 траўня для “ўдасканалення ўмоваў правядзення і апублікавання аптытаньня грамадзкай думкі, якія адносяцца да грамадзка-палітычных ситуацый ў краіне, рэспубліканскіх рэфэрэндумаў ды выбараў”. Многія сацыёлягі расцэннююць гэты крок як увядзенне цэнзуры на сацыялягічныя дасыльдаваныні. Урад жа спасылаецца на заходнюю практику.

У камісію — рэдкі для Беларусі выпадак — увайшлі прадстаўнікі як дзяржаўных, так і недзяржаўных структураў. Ачоліў камісію небезвъязкім дэпутат палаты прадстаўнікоў Iгар Катляроў. Увайшлі ў яе “зоркі” беларускія сацыялісты: загадчык сэктару Інстытуту сацыялігіі Яўген Бабосаў, дырэктар гэтага Інстытуту Георгі Йавелькін, дырэктор Цэнтра сацыялягічных і палітычных дасыльдаваньняў Давід Ротман, сакратар Цэнтравыбаркаму Мікалай Лазавік. Праўда, з 15 сяброў камісіі кандыдатура прадстаўніка Міністэрства інфармацыі застасеца вакантнай. Палажэнне пра дзеянасць камісіі цяпер на зацьвяр-

Свой чалавек у камісіі

дзяньні ў Міністэрстве юстыцыі. Гэтым дакумэнтам будзе рэгламентаваны парадак акредытациі сацыялягічных службай. Пасля яго зацьвярджэння ўсе сацыялягічныя службы змушаны будуть праходзіць акредытацию пры камісіі.

У праекце пастановы Саўміну пра яе стварэнне было агаворана, што акредытация неабходная на час правядзення выбараў ды рэфэрэндумаў. Аднак канчатковыя варыянты пашырый гэту працэдуру і на ўсе сацыялягічныя альгатыні, датычныя грамадзкапалітычнае ситуацій. Гэта азначае, што ўсе сацыялягічныя дасыльдаваныні аптынаюцца пад кантролем улады, бо “грамадзкапалітычнае ситуацій” — гэта нашае жыццё.

Ідэя заходняя

Сябар камісіі, кіраунік сацыялягічнай службы “Люстэрка” кампаніі БелаПАН Леанід Міхейчыкаў съцьвярджае, што камісія стваралася “паводле прыкладу аналагічных структур, што існуюць на Захадзе, у прыватнасці ў Францыі, якія вядуць акредытацию на час выбараў і рэфэрэндумаў”.

Фактычна ў Беларусі ўводзіцца трохузвоўневая сістэма акредытациі: для маркетынговых службай яна непатрэбна; да службай, якія не даюць вынікаў аптытаньняў у друк, — менш

жорсткія патрабаваныні; да тых, хто дае, — больш жорсткія. Праект палажэння пра дзяржаву, што шанцы праісці акредытациі маюць тыя службы, у складзе якіх ёсьць хоць адзін кандыдат сацыялягічных навук. “Гэта ўсё робіцца дзяля таго, каб кантроліваць вынікі сацыялягічных дасыльдаваньняў. За некаторымі на дужа сумленнымі службамі ён і патрэбны. Але ў нас ня самы лепші кантроль — як бы ён не ператварыўся ў цэнзуру”, — гаворыць Л.Міхейчыкаў.

На сёняні ў Беларусі існуюць два дзясяткі сацыялягічных службай, але назіраецца ўстойлівая тэндэнцыя да скарачаныя іхнае колькасці — 4 службы (2 незалежныя, 2 дзяржаўныя) ужо спынілі сваё існаванье. З увядзеннем акредытациі іх, трэба меркаваць, яшчэ паменее.

За Міхейчыкаў вырашыў БелаПАН

Л.Міхейчыкаў ня згодны, што камісія абавязкова будзе выконваць загады ўлады. Хоць і не хавае, што “ініцыятыва сышодзіць ад улады, якая зацікаўленая праводзіцца сваё інтарэсы”. Але сам Л.Міхейчыкаў альгунуўся ў камісіі не з уласнасці ініцыятывы. За яго гэта вырашыла рада дырэктараў кампаніі БелаПАН, якая фінансуе дасыльдаваныні службы “Люстэрка”. Акредытациі будзе атрымліваць не

Міхейчыкаў, а кампанія БелаПАН. БелаПАН зацікаўлены атрымліваць максимум інфармаціі і выдаваць яе”.

Кіраунік “Люстэрка” лічыць, што ў камісіі сабраліся “дастатковыя кампетэнтныя людзі”. “Ні пра кога з іх нічога конкретна дрэннага сказаць не могу. Усе яны неблагія прафесіяналы. Аднак, даючы інфармацыю, яны ня могуць яе інтэрпрэтацаць. А інтэрпрэтацыя — вельмі важны момант”.

Форма запалохваньня

Намесьнік дырэктара НІСЭПД Аляксандар Сасноў лічыць, што камісія створаная з мэтай “кіраваць інфармацыйным забесціячэннем насельніцтва ў часе выбарчых кампаніяў... Гэты працэс пачынаецца на сёняні: яшчэ лягася плянавалася ўнесці змены ў закон аб выбарах якраз-такі ў сацыялягічным пляне. Не прайшло. Тады пайшлі шляхам стварэння гэтае камісіі. Наступствы акредытациі не прапісаныя; гэта, магчыма, будуць санкцыі супраць кіраунікоў арганізаціяў, штрафы — будуць душыць сацыялягічныя службы, балазе ў нас заўсёды ёсьць магчымасці душыць. Але цалкам задушыць сацыялігію ўладзе ня ўдасца, рэальна ажыццяўіць задуманае немагчыма. Я могу правесці тэлефоннае аптытанье жыхароў Смаленску — хто мне заба-

роніць, хіба ўсю тэлефонную сетку адключаць? Акредытация — гэта хутчэй форма запалохваньня. Можа, я перабольшаю сваё значэнне, але толькі-толькі НІСЭПД апублікаваў вынікі красавіцкага аптытаньня, згодна з якім рэйтынг Лукашэнкі рухнуў адразу ў паўтара разу, як 31 траўня выйшла першая пастанова Саўміну аб стварэнні камісіі”.

А.Сасноў падтрымлівае кірауніка НІСЭПД, які адмовіўся ўвайсці ў камісію. Крок кірауніка службы “Люстэрка” сацыялігічнай расейскай прыказкай: “Поскреби рускага — увидиш матарина”. Выказаўся А.Сасноў і пра пэрсанальны склад камісіі: “Там сабраліся людзі, з якіх можна віць любую вяроўку, у тым ліку і для таго, каб павесіцца самім. Што скажуць ім, тое яны і зробяць”.

Глеб Хмяльніцкі

Далі Дразда

**Загадам міністра
ўнутраных справаў новым
начальнікам упраўлення
Дзяржаўтайнаспэкцыі
прызначаны палкоўнік
Мікалай Дрозд, які
дагэтуль кіраваў
Упраўленнем аховы
правапарадку МУС, а
праставіўся тым, як
кіраваў разгонам
незалежніцкіх
дэманстрацый у сярэдзіне
90-х. 30 кастрычніка
Уладзімер Навумаў “у
сувязі з службовымі
недапрацоўкамі” зьняў
ягонага папярэдніка
Леаніда Фармагея.**

За некалькі тыдняў да адстаўкі Л.Фармагея, які ўзначальваў ДАІ з 1 лістапада 2001 г., быў часова ахілены ад пасады і знаходзіўся ў адпачынку. Ягоныя абавязкі выконваў ягоны першы намесьнік Аляксандар Кузьменка.

Зы імем Леаніда Фармагея ў Дзяржаўтайнаспэкцыі звязвалі пэўныя надзеі на рэформаванне гэтага структуры. Паводле ягонай ідэі, на дарогах мусілі застасаць толькі інспектары з афіцэрскім пагонамі. Бліжэйшым часам Л.Фармагея зьбіраўся змяніць практику зборання штрафаў праста на дарогах. “Інспектары — гэта не касіры”, — казаў ён.

Пра тое, ці будзе Мікалай Дрозд ажыццяўляць задуманыя Л.Фармагеем рэформы, сказаць цяжка: новы начальнік ДАІ пакуль “съвяціўся” толькі на “Чарнобыльскіх шляхах”.

Версіяў аб прычынах адстаўкі Л.Фармагея мноства. Аднак звязваць на сябе ўвагу адна акаўлічнасць: прыкладна адначасова з галоўным даішнікам у вымушаны адпачынкі адправілі ў начальніка Сыледчага камітэту МУС Леаніда Глуховскага. Абодва “адпачынкі” супалі з новым вітком антыкарупцыйных кампаній, разгорнутай уладамі. На апошній калегіі міністэрства У.Навумаў назваў лічбы, якія съведчаць пра кадравы голад у сілавым ведамстве: сёлета да розных відаў адказнасці былі прызначаныя 6200 міліцянтаў, з іх 118 — да крымінальной. Больш за тысяччу чалавек зволені.

Г.Х.

Свой між чужых, чужы між сваіх

Працяг са старонкі 3.

Кіраваная акцыя ці “аўтаномны палёт”?

І ўсё ж як афіцыйныя звесткі, так і неафіцыйныя каментары пакідаюць адкрытымі пытаныні: ці сапраўды Пятро Краўчанка ражыўся на “аўтаномны палёт” або за ім стаіць нейкая ўпльывовая сіла? Ці не выпадкова ён згадаў пра “новую апазыцыю”?

Паводле інфармацыі, якая цяпер “туляе” ў апазыцыйных колах, пабачыўшы бездапаможнасць большасці апазыцыйных арганізацый і партый, заходнія спонсары апазыцыі зъмнілі тактыку.

Яны пакуль ня будуць дапама-

гаць апазыцыі — пачакаюць выніку мясцовых выбараў. Тых апазыцыйнераў, якія стануць дэпутатамі, яны ў будзь падтрымліваць. Яны хочуць, каб апазыцыя ішла ва ўладу, набывала досьвед і аўтарытэт, каб зьяўляліся новыя лідэры, не заплямленыя старымі скандаламі. Таму ў П.Краўчанкі ёсьць шанец вярнуцца з палітычнага забыцця.

Нельга выключыць і “расейская фактару”. Калі Крэмль зьбіраецца пазбавіцца Лукашэнкі, то, зразумела, рыхтуе яму “пераемнік яму не патрэбны”.

У інтэрвію радыё “Свабода” Краўчанка дзе, фактычна, свае праграмныя тэзы: “Трэба весьці гаворку пра новую апазыцыю, пра стварэнне новай апазыцыі, пра апазыцыю ў Беларусі добрая підрэнная. Але ідзе час палітычных падзеяў, мнялюцца палітычныя кірункі і палітычныя партыі, зьяўляюцца новыя людзі. Я сёньня ня стаў бы гаварыць, што шу-

каю нейкіх контактаў з апазыцыяй. Я, па сутнасці, дзеўнічаю сёняні ў рэжыме аўтаномнага палёту”.

Калі былы пасол сапраўды наўажыўся на “аўтаномны палёт”, яму ўдалося правесці, з мінімальным укладаньнем сродкаў, выдатную піяр-акцыю. Для Краўчанкі гэта важна, бо ці на згубіцца ён сярод чынавенства, вярнуўшыся ў Беларусь, ці не забудуцца пра яго СМІ? А цяпер пра былога пасала яшчэ дуго будзь пісаць газеты, адсоўядаць на другі плян генэрала Фралова, якога расейскамоўная недзяржаўная прэса ўжо абвясціла была “лідэрам апазыцыі”.

Сяргей Ёрш

Пятро Краўчанка: “Я застануся на сваіх пазыцыях”

Пээтка Натальля Арсеньева і Пятро Краўчанка пазнаёміліся ў ЗША. Пачатак 1990-х.

Краўчанка — харызматычны апякун і сябар таленавітых людзей. Будучы міністрам, ён неяк звялізным букетам кветак з'явіўся на дзень нараджэння паэта Анатоля Сыса. А ягоная фраза “Дзяржаўнасць мовы непазыбежная, як съмерць” стала крылатым выразам яшчэ за часоў БССР.

“НН”: Вы прафэсійны палітык ад пачатку. Маеце вялікі палітычны капітал ня толькі ў Беларусі, але й за мяжой. Вашыя контакты зь беларускай дыяспарай атрымалі шырокі разгалас... Якой Вам бачыцца Ваша палітычна будучыня?

П.К.: Маю будучыню вызначаюць лёс, падзеі, народ. Я перакананы, што, ня-

гледзячы на розныя формы інтэграцыі, нягледзячы на тое што нам, магчыма, давядзенца праісці праз этап канфэдератыўнай федэрациі, мы ўсё ж будзем сувэрэннай дзяржавай. Яшчэ ў 92-м годзе я сказаў, што нам давядзенца праісці праз этап канфэдератыўнай федэрациі. Не таму, што я запікаўлены ў гэтым. Я сказаў гэта ў Нью-Ёрку эміграцыі. Спачатку ідзе адна хвала — хвала адраджэння, станаўлення дзяржаўнасці. Потым хвала ідзе ў іншы бок...

“НН”: А наступная хвала?

П.К.: Я думаю, што гэта будзе хвала нацыянальнага ўзьдыму. Тому, вяртаючыся да Вашага пытаньня... ня ведаю, які мой лёс. Адзіна магу сказаць, што я быў, ёсьць і застануся на сваіх пазыцыях. Я палітык, я ўлічваю рэаліі палітычнага жыцця і неабходнасць эканамічнай інтэграцыі з Расіяй, я перакананы, што тут у нас няма альтэрнатывы. Трэба ўлічваць і рэаліі таго, што адбылося цяпер, але спакойна, нармальная праца вадуцца дзяля будучыні Беларусі.

“НН” ад 15 красавіка 1996 г.

Беларусь стане марской крайней

Спэцыялісты Міністэрства транспарту й камунікацыяў паклалі на стол Лукашэнку праект дэкрэту "Аб некаторых заходах па разывіціі марскога гандлёвага флоту Рэспублікі Беларусі". У міністэрстве ня ведаюць, калі будзе падпісаны дэкрэт. Паводле самых аптымістичных прагноў — пры канцы сінегня. Сэнсацыя ня ўтым, што Беларусь будзе мець свой флот (пра гэта пастанавілі ўжо даўно, але ўсё грошай не ставала на караблі), а ўтым, што нашая краіна мае шанец ператварыцца ў "афшорную зону" марскога гандлю.

Марскія афшоры

Калі кампанія "Х", якая жадае пераправіць свой груз морам у іншую краіну, шукае перавозчыка, яна глядзіць, якую частку з кошту тавару складуць транспартныя выдаткі. Як аўто мае нумар, кожны карабель мусіць быць зарэгістраваны пад сцягам пэўнае краіны. Кампанія "У", якая мае карабель і жадае зарабляць на марскіх перавозках, шукае краіну, якая бярэ з уладальнікаў карабліў найменшыя падаткі, каб зменшыць кошт перавозак. Большасць краінаў, што маюць вялікі марскі гандлёвы флот, даюць судаўладальнікам вялікія прэфэрэнцыі, каб тыя рэгістраваліся пад іх сцягам. Ліберыя ды Панама ўжо зрабіліся нечым накшталт "афшорных зонаў", у якіх рэгіструюцца ўладальнікі карабліў з усяго свету. Таму ня дзіва, што кампанія "Х" зробіць выбар на карысць кампаніі "У", калі тая будзе мець карабель з панамскім сцягам. Хай сабе ён ніколі не выходитзі з Індыйскага акіяну. 80—90% усяго сусветнага гандлёвага флоту зарэгістравана пад "зручнымі" сцягамі.

Беларускі сцяг таксама можа зрабіцца "зручным" — трэба толькі не прагадаць, калі будзем вyrashyca, як і колькі грошай браца за рэгістрацыю карабліў у Дзяржэрэстры марскіх суднаў.

Першы карабель

У 1997 г. урад прыняў праграму разывіція рачных ды марскіх перавозак да 2010 г. Яна прадугледжвала стварэнне ўласнага марскога флоту: было заплянавана пабудаваць два караблі для марскіх перавозак (кожны коштам 5 млн. даляраў) ды пяць карабліў прыбярэжнага плаванья (па мільёне даляраў). Але праграма правалілася дзеля адсутнасці фінансаў. На Гомельскім суднабудаўнічым заводзе пабудавалі толькі адзін карабель

прыбярэжнага плаванья. Выпрабаваны сухагруза "Надзея" прайшлі летам 2000 г. у Чорным моры. Карабель мае грузападъёмнасць 1,6 тыс. т. Будавалі "Надзею" за кошт дзяржбюджэту, інавацыйнага фонду Міністэрства транспарту й камунікацыяў ды прыватнай экспедытарскай фірмы. Цяпер "Надзея" на зімоўцы ў доку, а ў навігацийны час ходзіць па маршруце Мазыр—Мікалаеў (украінскі порт). На новыя караблі грошай у дзяржавы няма.

Дэзвайт растае

Нацыянальныя флоты краінаў СНД патроху растаюць. Прывклад тому — Расея. У 1995 г. пад расейскім сцягам знаходзілася гандлёвых карабліў агульным дэзвайтам (паказынкі, які вызначае вагу карабля) 9500 тыс. т, а ў 2000 г. — 4600 тыс. т. Адпаведна змяншаліся прыбылкі ад дэйнасці суднаходных кампаніяў (1995 г. — 508,7 млн. даляраў, 1999 г. — 216,3 млн. даляраў). Але гэта не азначае, што там не будуюць новых карабліў. У 1992—99 г. у Расеі пабудавалі 162 караблі, але 146 з іх плаваюць пад іншымі сцягамі. Караблі будуюць за кошт таго, што знаходзяць замежныя інвестыцыі, але інвестары даюць грошы толькі тады, калі караблі рэгіструюць пад "зручным" сцягам, бо расейскі падатковы клімат для карабліўладальнікаў неспрыяльны.

Нам дасталася спадчына

Падчас падзелу маёмыці СССР беларусам марскога флоту не далі, палічыўши, што хопіць і рабочага. Засталося рабоче пароходства, 10 рабочых партой, 4 суднабудаўнічыя ды суднарамонтныя заводы (у Гомелі, Рэчыцы, Пінску, Петрыкаве), 180 бускіраў ды 420 несамаходных баржаў. У 1996—97 г. зладзілі інвентарызацыю рабочага флоту — частку ссыпалі на металалом,

частку прададлі. Засталося тады 89 бускірных цеплаходаў ды 221 баржа.

У Міністэрстве транспарту й камунікацыяў лічаць, што Беларусь можа стварыць спрыяльныя ўмовы для ўладальнікаў карабліў, каб тыя рэгістраваліся пад нашымі сцягамі. У найбліжэйшы час рэальна пачаць перавозіць пад беларускім сцягам толькі частку беларускіх замежнагандлёвых грузаў — каля 2,8—3 млн. т. У першую чаргу гэта калінейная угнаеніны ды цукар-сырэц. На гэту патрэбна 15—16 карабліў сярэднім грузападъёмнасцю. Магчымыя інвестыцыі складаюць 200—250 млн. даляраў. Краіны съвету перавозяць морам прыкладна палову нацыянальных замежнагандлёвых грузаў. Беларусь транспартуе так 15 млн. т грузаў штогод. Гэта калінейныя ды азотныя угнаеніны, нафтапрадукты, мэтал, колавая тэхніка, шыны, цукар і інш. Транспартныя выдаткі складаюць 20—30% ад кошту тавару, бо вазіць даводзіцца на замежных караблях.

Тры этапы

Стварэнне нацыянальнага марскога флоту мяркуеца праводзіць у тры этапы. На першым для беларускіх транспартна-экспедытарскіх кампаніяў будуть створаныя ўмовы, якія дазволяць ім самастойна фрахтаваць патрэбную колькасць марскіх суднаў для перавозкі грузаў. На другім этапе судны будуюць браць у арэнду без экіпажу (так званы бербоут-чартар), замест якога ноймуюць беларускіх міракоў. Апошні этап — стварэнне ўласна беларускага марскога флоту, дзеля чаго трэба набываць ці будаваць караблі.

еканамічна хроніка

Кампэнсацыя ўкладаў

З сінегня працоўная група палаты прадстаўнікоў пачала разглядаць законапраект "Аб пакрыцці банкаўскіх укладаў фізічных асобаў". Яго мэта — забясьпечыць кампэнсацыю тым, хто страдае грошы, пакладзеныя на рахунак. Цалкам кампэнсуюць уклады да 2 тыс. даляраў, а да 5 тыс. даляраў — у межах 80%. Займацца гэтым будзе Рэзэрвовая карпарацыя, у якую ўвойдзе ўсе банкі краіны.

Валютная лібералізацыя

Нацыянальны банк да 1 студзеня 2004 г. дазволіў прадпрымальнікам купляць наяўную замежную валюту за безнадаўную рублі, каб набываць тавары за мяжой. Пералічваць рублі можна з развліковага рахунку прадпрымальніка. Пры гэтым на тэраба адкрываць адмысловы рахунак для захоўвання замежнай валюты, дакляраваць мэставае выкарыстанне ды тэрмін захоўвання валюты. Набываць яе можна ў касах банку.

Страйкам — па запазычанасці

29 лістапада працаўнікі гомельскага Камбінату будаўнічых кампенсацыйнікі разумеюць, што такія прапановы выклікаюць шокавую рэакцыю ў падатковых органаў, але лічаць, што падставаў для яе няма. Скарачэння падатковай базы не адбудзеца, бо ў нас падросту ніколі не было марскога флоту. Аднак падаткавікі байдзяцца абкладаць мытам ды падаткам на даданую вартасць.

У Міністэрстве транспарту й камунікацыяў разумеюць, што такія прапановы выклікаюць шокавую рэакцыю ў падатковых органаў, але лічаць, што падставаў для яе няма. Скарачэння падатковай базы не адбудзеца, бо ў нас падросту ніколі не было марскога флоту. Аднак падаткавікі байдзяцца абкладаць мытам ды падаткам на даданую вартасць.

Выгады

Якая нам з таго флоту выгада? Рэгістрацыя чужых карабліў пад сцягам наша дзяржавы будзе нечага каштаваць. Суднаўладальніку давядзенца штогод плаціць пэўную суму, каб пацьвярджаць рэгістрацыю. Грузы, якія перавозяцца караблямі, ад падаткаў ды мыта не пазбаўляюцца. Інвестыцыі, якія будуть прызначаныя пад будаўніцтва карабліў, — гэта ўкладаны ў нацыянальную эканоміку. Беларускія экспедытарскія кампаніі будуть фрахтаваць айчынныя, а не замежныя караблі, што зменшыць на 5—10% фрахтавыя стаўкі па дастаўцы грузаў, ды усе прыбылкі ад фрахту застануцца ў краіне. Новыя караблі — гэта працаўнія месцы для беларускіх міракоў, шмат хто з якіх цяпер перабывае ў выпадковымі заробкам. І, урэшце, мець нацыянальны флот — напросту прэстыжна і гаранрова.

Алесь Кудрыцкі

Новы рынок у Гомелі

1 сінегня ў Гомелі адчыніўся новы рынок "Прудкоўскі". Гэта комплекс з 16 галерэй, 5 прадуктовых павільёнаў ды разнастайных крамаў агульной плошчай 6 га. Фірма "Сабіна", якой належыць рынак, зменшила арэнду плату за сінеганьлы на 10—15%, каб гандляры маглі крыху скінуць цэнзы ды прызначаныя пакупнікоў.

"Крыніца" — першая

2 сінегня ў Маскве прайшоў конкурс "Піва, напоі ды мінеральная вода", у якім удзельнічалі больш за 100 кампаніяў з СНД. Нашая "Крыніца" — абаліютная пераможца. "Цэвіта" атрымала гран-пры ў намінацыі сухіх напояў, распушчальная гарбата "Ціпсі" — залаты мэдаль. "Портэр" заняў першае месца сярод цёмных гатункоў піва, "Менск" — сярод съветых.

Цэмэнт на бібліятэку

24-павярховы гмах Нацыянальнай бібліятэкі збудуюць на вайкавыскім цэмэнце. На tym тыдні АТ "Краснасельскбудматэрэйлы" атрымала замову на пастаўку 6 тыс. т цэмэнту маркі "500". Замову выканаюць цягам трох месяцаў. Вайкавыскі цэмэнт дужа трывалы — яго выкарыстоўвалі падчас будаўніцтва Асуанскай плаціны ды мінскага мэтро. Маскоўская Астанкінская вежа не абвалілася пасля пажару дзякуючы цэмэнту з падваламі.

Ліфты для інвалідаў

"Магілёўліфтмаш" распачаў сэрыйную вытворчасць ліфтаў для інвалідаў. Дзіверы ў тых ліфтах шырэйшыя, чым у звычайных, — каб вольна праходзілі інвалідныя вазкі. Кнопкі кіравання размешчаныя нізка — іх можна націскаць седзячы. Гэтыя ліфты плянуюць прадаваць нават за мяжу.

А.К.

Бюджэт Расеі: зноў прафіцит

Праект бюджету Расеі на наступны год другі раз за 12 гадоў прадугледжвае перавышэнне прыбылкі над выдаткамі, нягледзячы на высокія выплаты па замежных пазыках.

У праекце закладзена больш выдаткаў на сацыяльныя праграмы і значна менш увагі надаецца працягу эканамічных рэформаў.

Як лічаць аналітыкі, гэты бюджет у большай ступені палітычны, чым эканамічны. Чаму? Праз год у Расеі адбудуцца парламенцкія выбары. Ужо ў кастрычніку заробак працаўнікоў бюджетнай сферы павінен узрасці на 30%. Адкуль сродкі на падвышэнне? Урад хоча зменшыць інвесты-

цы ў дзяржпрадпрыемствы, у тым ліку ў "Газпром" і чыгунку. Вяртаныне да рэалізацыі эканамічных мэтаў адбудзеца толькі ў 2004 г.

У праекце дэкларуюцца прыбылкі ў памеры 2,41 трлн. рублёў (71,75 млрд. даляраў) і выдаткі, што складаюць 2,34 трлн. рублёў. Прафіцит дасягне 0,6% гадавога ВУП Расеі. Аналітыкі мяркуюць, што ўрад заплянаваў перавышэнне вельмі асьцярожна — тэмп росту ВУП і прыгода не пасрэдных замежных інвестыцый у сукупнасці з павялічэннем падатковымі паствуленнямі павінны яго забясьпечыць.

Сёлета тэмп росту ВУП у Расеі мусіць скласці 4%, летасць яны дасягнулі нават 4,3%. Узровень інфляцыі, які плянаваўся на гэты год у памеры 18%, фактычна

складзе 15%. Налета ён павінен стаць паміж 10 і 12%. На думку эканомістаў з інвестыцыйнага банку UFG у Расеі, каб прафінансаваць неабходныя эканамічныя рэформы, цягам пяці гадоў трэ будзе захоўваць бюджетны прафіцит у памеры сама меней 1% ВУП. Іншай тэмпам рэформаў могуць зменшыцца, а тады зменшыцца і прыток капіталу з-за мяжы.

Як і раней, бюджетнікі даходы моцна заляжаць ад сусветных цэнзу на энерганосьці, перш за ўсё на нафту. Паводле прыкідак расейскага Мінфіну, прафіцит захоўваецца нават тады, калі цана за барэль расейскай нафты ўпадзе да 18,5 даляра (сёньня барэль каштуе 22—23 даляры).

Налета Расеі зноў давядзенца выплачваць частку замежнай запазычанасці — 17,3 млрд. даля-

**Беларускі дзяржаўны
пэдагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка
адзначае сваё 80-
годзьдзе. Няўко яму
толькі 80 гадоў? Няўко ў
гэтаі шаноўнай
навучальнай установе
няма гісторыкаў
народнае асьветы ці
проста людзей з
дыплёмамі гісторыкаў?**

Бо настаўніцкі інстытут у Менску быў заснованы 1 ліпеня 1914 г. У час першага сусветнага вайны яго эвакуявалі ў Яраслаўль. І там, у гэтаі навучальнай установе, Усевалад Ігнатоўскі стварыў арганізацыю "Наш край" (потым — "Маладая Беларусь").

У верасень 1918 г. інстытут вярнуўся ў Менск, а яго працу фінансавалі Ўрад БНР і камандаваныне нямецкага арміі. 30 сіння 1918 г. на базе настаўніцкага інстытуту створана першая вышэйшая навучальная установа ў Менску — Менскі Беларускі пэдагагічны інстытут, які, нягледзячы на бальшавіцкія, расейскія шавіністычныя і польскія падкопы,

праіснаваў да другога прыходу бальшавікоў (ліпень 1920 г.) і які першапачаткова складаўся з літаратурна-мастацкага, сацыяльна-гісторычнага, фізика-хімічнага, фізыка-матэматычнага, прыродазнаўчага і геаграфічнага факультатаў. У інстытуце выкладалі Яўхім Карскі, Усевалад Ігнатоўскі (яшчэ ў 1917 г. ён чытаў кароткі нарый нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі), Вацлаў Іваноўскі, Максім Гарэцкі, Браніслаў Тарашкевіч, Антон Неканда-Трэпка, Васіль Дружкыц, Хведар Імшэнік, Ігнат Канчэўскі, Станіслаў Любіч-Маеўскі, Аляксандар Данілевіч ды іншыя дзеячы беларускай науки і культуры. У ім вучыліся Сыціян Булат, Мікола Касцяровіч, Васіль Сташэўскі, Міхась Чарот... Гэта была першая ВНУ, дзе ў 1918 г. пачалі выкладаць гісторыю і геаграфію Беларусі, беларускую мову і літаратуру, гісторыю беларускай мовы.

У жніўні 1920 г. бальшавікі пераўтварылі ўстанову ў Менскі інстытут народнае адукацыі, які

рыхтаваў пэдагогаў для дашкольных установаў (тэрмін наўчання 2 гады), пачаткове (3 гады) і сярэднія школы (4 гады). 20 чэрвеня 1921 г. была прынятая пастанова рады інстытуту аб пераўтварэнні яго ў пэдагагічны факультэт БДУ, які меліся неўзабаве адчыніць. 1 верасня таго ж году наркам асьветы Ігнатоўскі загадаў на базе інстытуту стварыць пэдагагічную вучэльню (падрыхтоўку пэдагогаў для дашкольных установаў і пачатковых школаў), а тых, хто быў прыняты на 4-гадовую навучанне, перавесьці ў БДУ — на факультэт грамадзкіх навук, дзе стваралася грамадзка-пэдагагічнае аддзяленне. Потым бальшавікі перадумалі і вярнуліся да ідэі пэдфаку ў БДУ. І такі факультэт паўстаў у 1922 г. з грамадзка-пэдагагічнага і літаратурно-лінгвістичнага аддзяленняў. А ўжо на базе гэтага факультэту ў 1931 г. быў заснованы Менскі вышэйшы пэдагагічны інстытут (словам "вышэйшы" замянілі рабіцца азначэнне, якое ў Менску яшчэ памяталі, — "беларускі").

Вось такая пачатковая гісторыя пэдуніверситету ў Менску. Вучоныя дзядзькі, якія цяпер стаяць на чале яго, безумоўна ж, ведаюць гэту гісторыю, але бацька яе, бацька ўгнявіць начальнства, для якога і сама Беларусь, і яе гісторыя, і ёсць, што ў ёй ёсьць, пачалося ў 1917 г., і толькі з ласкі бальшавікоў. Таму і съвятыні 80-я ўгодкі замест 88-х. А мо ўніверсітэцкая начальнікі й маюць рацю, адгароджваючыся ад пачатковага гісторыи. Хіба могуць яны стаць уоплечкі з Карскім, Ігнатоўскім, Тарашкевічам, Гарэцкім?

Зрэшты, не адны пэдуніверситетскія начальнікі жывуць сфальшаванай гісторыяй. Летась сваё

пірагоў, драніка і іншых звычайных страваў. Завяршылася съвята бульбяным балем. Узяць удел у ім меўмагчымасць кожны, але толькі ў карнавальным касцюме. Налета ў Бабруйску плянуетца сапраўднае карнавальнае шэсцьце ў горан бульбы.

Віктар Качан, Бабруйск
Пісаць цёмна

У Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі эканомічнай электрычнасці. Штодня загадзкі катэдраў наведваюць заняткі, правяраючы, ці не гаравыць съвято ў аўдыторыях пасля 10-й. Пісаць цёмна, але БДСГА вінаватая за электрычнасць аж 108 млн. рублёў. Па гэтым паказніку Акадэмія выйшла на першага месца сярод навучальных установаў краіны.

Лілія Зааранок, Горкі

"Разам!" пад забаронай

Гарадзенскі гарыканкам не зарэгістраваў незалежную газету "Разам!", матываваўшы адмову тым, што заснавальнік, прадпрымальнік Юры Лакціёнав, цяпер вучыцца ў Гарадзенскім університетэ ды "ня мае досьведу працы ў якасці журналіста і выдаўца". Ю.Лакціёнав зьбіраеца аўскардзіце раашэнне ў аўлы гарыканкі. Газета "Разам!" выходзіла незарэгістраваная ад сакавіка 2001 г. накладам 299 асобнікаў. На сёняння ўбачыла съвет 11 нумароў. Пасля закрыцця "Пагоні" гарыканкам не дазволіў зарэгістраваць у Горадні ніводнай грамадзка-палітычнай газэты.

Пагонявец

Галоўны корпус пэдагагічнага ўніверситету на плошчы Незалежнасці.

80-годзьдзе адзначаў Купалаўскі тэатар. Мой даўні сябар, заслужены артыст Аляксандар Падабед спытаўся, ці буду ј ў тэатры. "Алесь, — кажу, — вам жа ня восемдзесят, а восемдзесят тры, бо дзяржаўным тэатрам вы сталі

за Ўрадам БНР, за Язэпам Варонкам. А калі на тое, дык Флар'ян Ждановіч заснаваў вас у красавіку 1917-га і вам восемдзесят чатыры". — "Ведаю, браце, але хіба ім што дакажаш?"

Анатоль Сідарэвіч

Žbiu dziaučunu

Nieviadomy paraip na dživich diaučat, što ūviečary jšli pa baranavickaj vul.Praminskaha. Zlačynie ždžior z plač adnoj sumku i žbiraūsia dač lataty, ale siabrouka pasprabala zatrymać złodzieja. Mužčyna byū maciejšy j na horki jabłky žbiu diaučunu dy ūciok. Taja trapila ū spital z strasieňiem mazhoū i złamanim nosam.

Honki pa praspekcje

Vyrašyū chłopiec upačy pakatac diaučunu na mašynie. Uziaušy chutkaś 150 km/h, ion paniośśia pa Savieckim praspeckie Baranavici. Dy nia daū rady kiravańiu, urezaūsia ū słup. Ad udaru mašyna vybuchnuła. Chłopiec zahinuł na mescy. Dziaučyna pakalecyasia, ale zastałasia žvaja. Śviadki kažuć, što jana vylecieła praz labavoje šklo.

Ruslan Raviaka, Baranavičy

Падарункі для музею

Фонды Гарадзенскага гісторыка-краязнаўчага музею пашыройліся за кошт старых рэчаў, падарованых людзьмі. Так, Канстанцін Сіткевіч з Хвайнінай аддаў у музэй медны ляк, пілу з самаробнай аправай для выплююкі кругу ды іншае. Клаудзія Мелех з тae самаё вёскі падарowała самаробныя шарсыцяны андракі, якія ў свой час выткалае маці Барбара. Андракі тая зьберагліся ў матчыным куфры. Мікалай Мацута з Сухаўлянінай аддаў бронзавы падсвечнік... Усе набыткі, якія зоймуть сваё месца ў залах музэю, цяжка зблічьць.

Лілія Барысаў, Сідзель

Садовая вуліца з боку Захар'еўскай (раён цяперашняга парку Янкі Купалы). Будынак зльва — з 1914 г. настаўніцкі інстытут.

Ушанаванье слуцкіх паўстанцаў

30 лістапада сібры КХП-БНФ ушанавалі памяць удзельнікаў Слуцкага збройнага чыну. Вялікая грамада наведала вёскі Гро́заў, Семежава і мястэчка Вызину (цяпер Чырвоная Слабада), дзе коліс фармаваліся палкі Беларускай Народнай Арміі. Людзі праішлі па вуліцах пад бел-чырвона-белымі сцягамі, съплюваючы рэлігійныя ды вайсковыя гімны. Потым усклалі кветкі і вянкі калія крыжку, усталіванных на месцах баёў і на магілах герояў, завязалі на крыжкі ручнікі. У Слуцку праішлі шэсцьцем на цэнтральнай вуліцы і правялі мітынг наспуп-

раць будынку, у якім увесні 1920 г. праходзіў Звезд Случчаны, дэлегаты якога вырашылі бараніць Беларусь ад расейскага нашэсця. Тамтэйшыя жыхары далучаліся да шэсцьця і мітынгаў, чыталі партыйныя выданні.

Народнік
Карнавал бульбы

У Бабруйску адбыўся "Карнавал бульбы", прысьвечаны галоўнай сельскагаспадарчай культуры краіны. Да ўдзельнікаў прыехалі супрацоўнікі Беларускага НДП расылівадзства з новымі сартамі бульбы. Карнавал пачаўся а 10-й раніцы і цягнуўся да познінга вечару. На сталах было шмат бульбяных

Сібры КХП-БНФ адзначаюць ўгодкі Слуцкага збройнага чына у мястэчку Чырвоная Слабада (Вызіна).

пірагоў, драніка і іншых звычайных страваў. Завяршылася съвята бульбяным балем. Узяць удел у ім меўмагчымасць кожны, але толькі ў карнавальным касцюме. Налета ў Бабруйску плянуетца сапраўднае карнавальнае шэсцьце ў горан бульбы.

Віктар Качан, Бабруйск
Пісаць цёмна

У Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі эканомічнай электрычнасці. Штодня загадзкі катэдраў наведваюць заняткі, правяраючы, ці не гаравыць съвято ў аўдыторыях пасля 10-й. Пісаць цёмна, але БДСГА вінаватая за электрычнасць аж 108 млн. рублёў. Па гэтым паказніку Акадэмія выйшла на першага месца сярод навучальных установаў краіны.

Лілія Зааранок, Горкі

"Разам!" пад забаронай

Гарадзенскі гарыканкам не зарэгістраваў незалежную газету "Разам!", матываваўшы адмову тым, што заснавальнік, прадпрымальнік Юры Лакціёнав, цяпер вучыцца ў Гарадзенскім університетэ ды "ня мае досьведу працы ў якасці журналіста і выдаўца". Ю.Лакціёнав зьбіраеца аўскардзіце раашэнне ў аўлы гарыканкі. Газета "Разам!" выходзіла незарэгістраваная ад сакавіка 2001 г. накладам 299 асобнікаў. На сёняння ўбачыла съвет 11 нумароў. Пасля закрыцця "Пагоні" гарыканкам не дазволіў зарэгістраваць у Горадні ніводнай грамадзка-палітычнай газэты.

на 15 выпадкаў шаленства лісіцаў (па вобласці — 79).

Толькі за апошні дзесяць дзён адважныя жыхары раёну злавілі 5 шалёных жывёлін.

Базыль Ліщвіновіч, Бялынічы

Začyniajuć školu milicyji

Na hetym tydni ū Baranavickaj škole milicyji pačnie pracawać likwidacyjnaja kamisija. Minister unutranych sprawa U.Navuma kaža, što ū tamtejšych kursantaū niama dobrych vykładcyau: bolšaść — bylyja opere i učastkovaja biez pedahahicnejnej adukacyi. Škola milicyji naleta budzia rasfarmavanaja — kursantaū raskidajuć pa inšych navučalnych ustanowach MUS.

Лілія Барысаў, Сідзель

8 ПРАГРАМА ТВ З 6 ДА 12 СЪНЕЖНЯ

Наша Ніва [45] 6 сънежня 2002

6 ПЯТНІЦА, СЪНЕЖНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 17.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
 19.15, 17.00 "Пецярбурскія таямніцы". Сэрыял.
 10.05 "Падарожжа вакол съвету".
 Дак. сэрыял (ЗША).
 10.20 Сад мары. Перадача для дачнікіў.
 10.45 Съянтыні Беларусі. Крыж Эўфрасініны Палацкай.
 11.10, 22.00 "Магія кахан'ня". Сэрыял.
 12.20 Добры дзень, Беларусь!
 13.15 І.Калыніш у мэлядраме "Жорны лес'".
 15.25 "Таямніца Сагалі". Сэрыял для дзяцей.
 15.50 "Усе на арбіту!" Пазнавальны сэрыял.
 16.00 Пяць цудаў.
 16.10 5х5.
 17.25 Гандбол. Чэмпіянат Эўропы. Вугоршчына—беларусь. Жанчыны. Трансляцыя з Даніі.
 19.00 3 дакладных крыніц.
 19.15 А.Пачына ў рэтра-драме "Чацьвяртак" (ЗША).
 20.40 Калыханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-

нал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.50 10 хвілін пра спорт.
 23.20 Зона Ікс.
 23.30 Начная размова.
 1.05 Псыхалагічна драма "Жывая плоць" (Гішпанія—Францыя).
СТВ
 5.00 "Мэш". Сэрыял.
 5.30 "Шэрпэ ля ФАН".
 6.00, 15.35 "Чарапашкі ніндзя: новая мутацыя". Тэлесэрыял.
 6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультсэрыял.
 7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
 7.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.10 "24 гардзіны".
 7.45, 20.15 "СТВ-спорт".
 7.55, 19.45 "Навіны СНД".
 8.10 "Філіярманнычы тыдзень".
 8.15, 20.50 "Менск і менчукі".
 8.25 "Сънеданье зь інай Афанаеў".
 8.30, 23.00 "Тэхналёгія".
 8.40 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
 8.50 Кіно: Жазіяна Баласко і Наталі Бай у камэдыі "Распушынцы".
 11.00, 21.00 "Аўтапанарама".
 11.15 "Тэатральны гісторы".
 11.30 "Яга, чёмная страсьць". Тэлевізія.
 12.50 "Таемная дыпламатыя. Китайская грамата".
 Дак. фільм.
 13.20, 18.35, 21.15 "NEXT-2". Тэлесэ-

рыял.
 16.05 "Съвет Бобі". Мультсэрыял.
 16.50 "Семейная страсьць". Ток-шоу.
 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай".
 Дак. фільм.
 18.25 "Хіт-момант".
 20.00 "Добры вечар, маленкі...".
 20.25 "Фільм, фільм, фільм".
 20.40 "Адпачывай".
 22.00 Аляксандра Гайдук у канцэртнай праграме "Гаспаднія балу".
 23.25 Кіно: Ральф Мак-Е, Нарышкі "Пат" Марыта, Элізабэт Шу ў прыгоднікім фільме "Каратэ Кід".
8 канал
 17.30 Мультпрада.
 17.40 Маст. фільм "Гары Трэйсі".
 19.35 "Залатая калекцыя".
 19.40 "Аўта-класі".
 19.50 Дак. фільм "Апошні кракадзіл".
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Тэлекрама.
 21.15 Шэрлан Стоун у криміналнай драме "Спэцыяліст".

Першы музычны канал

7.00, 8.10 "Пад'ёнікі".
 8.00, 22.00 "Дом'юн'ю".
 8.30, 17.00, 20.30, 23.00 MegaMix.
 12.00 "Азон".
 14.00, 22.10 Навіны спорту.
 14.40 "V.I.Rонія".
 16.00 "Скул-парад".
 18.30 Muzyka.RU.
 19.30 People-mix.
 22.20 "20-ка Першых".

АНТ
 8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
 9.00 Навіны.
 11.15, 19.05 "Семейная повязі". Сэрыял.
 10.00 Чалавек і закон (з сурдаперададам).

10.40, 22.15 "Фабрыка зорак".

11.10 Сэрыял "Твінісі".

15.50 Прыгоднікім фільм "Паездка ў Індію". 2-я частка.

17.15 "Форс-мажор".

18.00, 20.30, 23.25 "Нашы навіны".

18.10 "Вялікое мыцьці".

20.00 Час.

21.05 "Поле цудаў".

23.35 Сыльвэстар Сталонэ ў баевіку "Рокі-5".

РТР

7.45 Сэрыял "Мужчынска работада".
 8.40 Тэлесэрыял "Людзі і цені".
 9.45 Весткі. Дзяжурная часць.
 10.00, 19.00 Весткі.
 10.50 Сэрыял "Зладзейка. Шчасце напрака".
 18.50 "Дабранач, дзеци!"
 19.35 Місцівасі час. Весткі—Масква.
 19.50 Ала Пугачова, Iгар Круйт і Лайма Вайкуле ў бэнэфісе Аляксандра Разнобура.
 22.05 Аляксандар Абдулаў, Эмануіл Вітарган і Данатас Баніеніс у вострасюжетным фільме "Жывая мішэн".
 23.45 Тэлегульнія "Статука".

Культура
 15.10 Чорныя дзіркі. Белыя плямы.
 16.05 "Са стопі".

16.35 Дак. экран. "Героі і анатыгероі неіравога кіно".

17.15 "Выбраныя месцы з..." Iгар Губерман.

17.30, 23.00 Навіны культуры.

17.45 Паўдзенніе сны.

18.10 "Даламажкі Тэлеку".

18.20 Дак. сэрыял "Жыла-была Цэнзора...". 2-я сэрыя. "Салодкі бізун, горкі перник".

18.50 "Палёт пушкі". Маст. фільм. 1-я і 2-я сэрыі.

21.05 Ток-шоу "Аркестравая яма".

21.45 "Знакамітая ары", В.Беліні. "Норма".

22.00 Весткі.

22.15 Блед-клуб.

23.00 Навіны культуры.

23.25 Джэм-5.

HTB

9.00 Сёньня раніцай.
 9.20 Дак. драма "Злачынства і пакаранне".
 10.00, 11.00, 15.00 Сёньня.
 10.05 "Расылкіна жыцьцё".
 10.40 Вы будзецце съмявіца!
 14.40 "Хто агучвае сэрыялы?" Ток-шоу "Прынцып даміно".
 16.00, 17.00 Сёньня.
 16.05, 20.00 Дээтэкты "Бандыцкі Пецярбр". Заключная сэрыя.
 17.20 "Вочная стаўка".

18.00 "Сёньня" з Тацянай Мітковай.
 18.35 "Свабода слова".
 21.10 Баявік "Бязымежжа".
 23.20 "Усё адразу!" Начынія забавы.

Эўраспорт

9.30 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы. Швайцарыя. Мужчыны. Нямеччына—Нарвегія. Жывая трансляцыя.
 15.10 Бялятён. Кубак съвету. Хохфельцын, Аўстрыя. Мужчыны, спрэці. Паўтор.
 17.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы. Жанчыны, эстафта. Жывая трансляцыя.
 17.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы. Жанчыны, Нямеччына—Чэхія. Жывая трансляцыя.
 19.30 Горныя лыжы. Кубак съвету. Элік Луіс. Хуткасны сплук. Жанчыны. Жывая трансляцыя.
 20.15 Скелетон. Кубак съвету. Лэйк-Плейсайд, ЗША. Жанчыны. Жывая трансляцыя.
 21.25 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Кваліфікацыя.
 23.15 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы. Жанчыны. Швэція—Данія. Жывая трансляцыя.
 23.20 Бялятён. Кубак съвету. Элік Луіс. Хуткасны сплук. Жанчыны. Жывая трансляцыя.
 24.00 Сумо. Басё.

1.15 Парусны спорт. Кубок Лю Ітана. Чэрцьфінал. Паўтор.

1.20 Бялятён. Кубак съвету. Лэйк-Плейсайд, ЗША. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.25 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жывая трансляцыя.

1.30 Лыжныя гонкі. Кубак съвету. Давос, Швайцарыя. Жанчыны. 10 км. Жывая трансляцыя.

1.35 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.40 Двайябор'е. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Скачак.

1.45 Двайябор'е. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

1.50 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.55 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

1.60 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.65 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

1.70 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.75 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

1.80 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.85 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

1.90 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

1.95 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.00 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.05 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.10 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.15 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.20 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.25 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.30 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.35 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.40 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.45 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.50 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.55 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Тронхейм, Нарвегія. Жанчыны.

2.60 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Аўстрыя. Жанчыны. Жывая трансляцыя.

2.65 Скачкі на лыжах з трампліну. Кубак съвету. Трон

9 ПАНЯДЗЕЛАК, СІНЕЖНЯ

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Пецярбурскія таемніцы".
Сэрыял.
10.05 Кала тлеагляду.
10.20 Існасьць. Духоуная праграма.
10.45 Плянэта АРТ.
11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
12.20 "На скрыжаваньніх Эўропы".
Нацыянальны тэлефестываль песні.
13.05 Тэлебаромэтар. Прагноз на-двор я.
13.20 Мэлядрама "Чалавек з бульва-
ру Капуціна".
15.20 "Таемніца Сагалы". Сэрыял для
дзяцей.
15.45 "Сузор'е надзеі". Нацыянальны
тэлевізійны конкурс юных талентау.
16.15 Мультыклуб.
16.55 Кліп-абойма.
18.20 Драма па рамане У. Колінз "Бэ-
зы" (Вялікабрытанія-ЗША).
20.05 Галобаўна пытаньне.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-
нал.

21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.
23.30 Сэрыял "Першая хвала" (Кана-
да-ЗША).

СТВ

5.00 "Мэш". Сэрыял.
5.30 "Шэрш ля ФАН".
6.00, 15.35 "Чарапашкі ніндзя: новая
мутацыя". Тэлесэрыял.
6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультсэ-
рыял.
7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мульт-
сэрыял.
7.30 "168 гадзін". Інфармацыйна-ана-
літычна праграма.
8.15 "Меншчына. Людзі, падзея, фак-
ты".
8.25, 21.00 "Арт-экспрэс". Культурнае
хэлдінг стылі.

8 канал

17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
17.40 Шон Конрэй у маст. фільме
"Сонца, якое ўзыходзіці".
18.50 Кіно: У. Якімай, М. Кокшанай,
А. Булдакоў у крываінальнай камэдыі
"Пламенник, чи Расейскі бізнес-2".
11.00 "Навіны сусветнай шоу-індуст-
ры".
11.30 "Яга, цёмная страсьць". Тэлена-
вэла.
12.30, 16.30, 19.30, 23.15 "24 гадзіны".
12.50 "У нас усе дома". Камэдыйны
сэрыял.
13.20, 18.35 "NEXT-2". Тэлесэрыял.
Заключная сэрыя.

16.05 "Сьвет Бобі". Мультсэрыял.
16.50 "Сямейная жарсыці". Ток-шоў.
17.55 "Пад вуглом 23 з паловай".
Дак. фільм.
18.25 "Хіт-момант".
20.00 "Добры вечар, маленькі...".
20.35 "Закон і крываінал".
21.00 "Тэлеканал "Добрай раніцы".

АНТ

16.05 "ІнтэрАкты".
16.00 "Скул-парад".
18.30 Музыка.ru.
19.30 People-mix.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
9.00 АНТ прадстаўляе, "Контуры".
9.40 "Што? Дзе? Калі?"
10.50, 23.15 "Фабрыка зорак".
11.20 Съледства вядома Калабкоў.
15.45 Рычард Чэмбрэлен у пры-
годнікі фільме "Чалавек у жалез-
най масцы".
17.15 Чалавек і закон.
18.00, 20.30, 23.05 "Нашы навіны".
18.10 "Вілакае мышыцে".
19.00 Чакай мянэ.
20.00 Час.
21.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
22.00 "Съледства вядома знатакі".
Справа №24. "Пуд золата". 5-я сэрыя.
23.45 "Іншы час".

14.10 "ІнтэрАкты".
16.00 "Скул-парад".
18.30 Музыка.ru.
19.30 People-mix.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
9.00 АНТ прадстаўляе, "Контуры".
9.40 "Што? Дзе? Калі?"
10.50, 23.15 "Фабрыка зорак".
11.20 Съледства вядома Калабкоў.
15.45 Рычард Чэмбрэлен у пры-
годнікі фільме "Чалавек у жалез-
най масцы".
17.15 Чалавек і закон.
18.00, 20.30, 23.05 "Нашы навіны".
18.10 "Вілакае мышыцে".
19.00 Чакай мянэ.
20.00 Час.
21.00 "Хто хоча стаць мільянерам?".
22.00 "Съледства вядома знатакі".
Справа №24. "Пуд золата". 5-я сэрыя.
23.45 "Іншы час".

РТР

17.50 Сэрыял "Зладзейка. Шчасьце
напракат".
18.50 "Дабранач, дзеци!".
19.00 Весткі.
19.35 Мясцовы час. Весткі-Масква.
19.55 Сэрыял "Мужчынская работа-2".
20.50 Сэрыял "Людзі і цені".
21.00 Весткі +.
22.30 Весткі. Дзяжурная часць.

22.45 "Культурная рэвалюцыя". "Ра-
сэ абавязкова зробіцца чэмпіёнам
свету па футбеле".

Культура

17.30, 23.00 Навіны культуры.
17.45 Улада факту.

АНТ

18.10 "Дапамажыцце Тэлеку".
18.20 Сынаграма.
18.45 Час музыкі.
19.25 "Сімёра супраць шэрага". Дак.
фільм.
19.50 А. Салжаніцын, "Шарашка".
Спектакль Тэатру на Таганцы.
22.00 Весткі.
22.15 Сэрыял "Перадача 3-я".
23.25 "Начны палёт".

НТВ

9.00 "Сέньня раніцай".
9.20 Надвор'е на заутра.
9.25 "Надоцы".
11.00, 15.00, 16.00, 17.00 "Сέньня".
14.40 "Якія упрыгажэнны нам пасу-
юць?". Ток-шоў "Прынцып даміно".
16.05 Сэрыял "Дальнабойнік". "Вэр-
ніка".
17.15 "Увага. Вышук!".
18.00 "Сέньня" з Тацянай Мітковай.
18.35, 22.15 Сэрыял "Грамадзянін
начальнік".
19.45 Прэм'ера. Дэтэктыв "Лялька", 1-я
сэрыя.

21.00 "Сέньня ўвечары" з Кірылам
Паздняковым.
21.35 Сэрыял "Трэці лішні".

Эураспорт

9.30 Аўтаспорт. Гонкі чэмпіёнаў.
Гішпанія. Паўтор.
10.30 Саны спорт. Кубак сьвету.
Обэрраф, Нямеччына. Паўтор.
11.00 Лыжныя гонкі. Кубак сьвету.
Давос, Швайцарыя. Мужчыны. Эс-
тафта. 4x10. Паўтор.
12.00 Лыжныя гонкі. Кубак сьвету.
Давос, Швайцарыя. Жанчыны. Жы-
вая трансляцыя.
16.00 Скачки на лыжах з трампліну.
Кубак сьвету. Тронхэйм, Нарвэгія.
Паўтор.
17.30 Скачки на лыжах з трампліну.
Кубак сьвету. Тронхэйм, Нарвэгія. К
120. Паўтор.
19.00 Эўрагалы. Футбольны часопіс.
21.00 Парусны спорт. Кубак Люї
Утана. Паўфінал. Новая Зэландыя.
22.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы.
Швайцарыя. Мужчыны. Нямеччы-
на-Швэція. Жывая трансляцыя.
16.00 Скачки на лыжах з трампліну.
Кубак сьвету. Тронхэйм, Нарвэгія.
Паўтор.
17.20 Дак. драма "Злачынства і пака-
раныне".
18.00 "Сέньня" з Тацянай Мітковай.
18.35, 22.15 Сэрыял "Грамадзянін
начальнік".
19.45 Дэтэктыв "Лялька", 2-я сэрыя.
21.00 "Сέньня ўвечары" з Кірылам
Паздняковым.
21.35 Сэрыял "Трэці лішні".

10 АЎТОРАК, СІНЕЖНЯ

БТ

Тэхнічная прафіляктыка да 15.00.
15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
15.25 "Таемніца Сагалы". Сэрыял для
дзяцей.
15.50 "Усе на арбіту!" Пазнавальны
сэрыял.
16.00 Пяць цудаў.
16.10 5x5.
16.55 Кліп-абойма.
17.00 "Пецярбурскія таемніцы". Сэ-
рыял.
18.20 Маст. фільм "Немагчымае ка-
ханьне" (Міжнародны французскі
канал).
20.05 Ток-шоў "Стадыён".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-
нал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.
23.30 Начны этэр.
0.35 М. фон Зюдай і Ш. Рэмпінг у
драме "Час - гроши" (Францыя).

6.00, 15.35 "Чарапашкі ніндзя: новая
мутацыя". Тэлесэрыял.
6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультсэ-
рыял.
7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мульт-
сэрыял.
7.30, 12.30, 16.30, 19.30, 23.55 "24
гадзіны".
7.45, 20.15 "СТВ-спорт".
8.05 "Меншчына. Людзі, падзея, фак-
ты".
8.15, 19.45 "Навіны СНД".
8.30, 20.50 "Менск і менчукі".
8.40, 23.45 "Тханалегія".
8.50 Кіно: Катрын Данеў, Жан Люі
Трэнціньян, Жэрар Дэлардэ ў пы-
халагнічнай драме "Я кахаю Вас"
(Францыя, 1981).
11.00 "Пакуль гарыцы сьвечка".
11.30 "Яга, цёмная страсьць". Тэлена-
вэла.
12.50 "Вовачка". Камэдыйны сэрыял.
13.20, 18.35 Прам'ера на канале: "Не-
магчымае зялёныя вочы". Тэлесэры-
ял.
14.05 "Сьвет Бобі". Мультсэрыял.
14.50 "Сямейная жарсыці". Ток-шоў.
15.55 "Пад вуглом 23 з паловай".
Дак. фільм.
18.25 "Хіт-момант".
20.00 "Добры вечар, маленькі...".
20.35 "Закон і крываінал".
21.00 "Аўтапанарама".

8 канал

17.30 Мультпрадар.
17.40 Маст. фільм "Фані і Аляксан-
дар", 1-я сэрыя.
18.30 Дак. сэрыял "За мяжой реаль-
насці".
19.55 Сэрыял "Доктар Жывага".
20.40 Тэлекрама.
21.00 Гурман-клюб.
21.20 Маст. фільм "Жанчына бяз пра-
вілу".

Першы музычны канал

7.00, 8.10 "Пад'емнік".
8.00, 22.00 "120/80".
8.30, 17.30, 20.30, 21.15, 22.15
MegaMix.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
9.00 Навіны.
9.15 "Сямейная повязі". Сэрыял.
9.20 "Мячынікі". "Кіраваныя па-
ветраным рухам".
10.00 Праграма перадача на вечар.
10.10 "Пятае выярэньне".
10.40 "Жонка фэрмэр". Дак. сэрыял
(ЗША), 6-я сэрыя.
11.20 Дыснэй-клуб. "Пералынак".
15.45 Вартанаве Каломба. Дэтэктыв
"Закон Каломба".
17.50 Незалежнае рассяльедаваньне
18.00, 20.30, 23.25 "Нашы навіны".
18.10 "Вілакае мышыцे".
20.00 Час.
21.00 "Апошні герой-2". "Шанец".
22.10 Съледства вядуць знатакі".
Справа №24. "Пуд золата". 6-я сэрыя.
23.55 Тэлеканал "Новы дзеян". Шу-
кальнікі. "Зынкі скарб івана Грэ-
зага".

РТР

7.45, 19.55 Сэрыял "Мужчынская ра-
бота-2".
8.40, 20.50 Сэрыял "Людзі і цені".
9.45, 22.30 Весткі. Дзяжурная часць.
10.00, 19.00 Весткі.
17.50 Сэрыял "Зладзейка. Шчасьце
напракат".
18.50 "Дабранач, дзеци!".
19.35 Мясцовы час. Весткі-Масква.
22.00 Ток-шоў "Весткі +".
22.45 Апошні сэнс. Цім Робінз і
Джэй Брыджэз у вострасюжэтным
фільме "Дарога на Арлінтон" (ЗША,
1999 г.).

АНТ

7.45, 19.55 Сэрыял "Мужчынская ра-
бота-2".
8.40, 20.50 Сэрыял "Людзі і цені".
9.45, 22.30 Весткі. Дзяжурная часць.
10.00, 19.00 Весткі.
17.50 Сэрыял "Зладзейка. Шчасьце
напракат".
18.50 "Дабранач, дзеци!".
19.35 Мясцовы час. Весткі-Масква.
22.45 Апошні сэнс. Цім Робінз і
Джэй Брыджэз у вострасюжэтным
фільме "Дарога на Арлінтон" (ЗША,
1999 г.).

НТВ

9.00 "Сέньня раніцай".
9.20 "Нацыянальная бясьпека".
Зынкіяла дзеци". Рассяльедаваньне
НТВ.
10.00, 11.00, 15.00, 16.00, 17.00 "Сέнь-
ня".
10.00 "Кулінарны пайдыннак. ЗША-
Канада".
11.40 "Жаночая мудрасць". Ток-шоў
"Прынцып даміно".
16.05 Дэтэктыв "Бандыцы Пецяр-
рі".

17.20 "Шчырае прызнаньне".
18.00 "Сέньня" з Тацянай Мітковай.
18.35 Сэрыял "Грамадзянін на-
чальнік", 7-я сэрыя.
21.00 "Сέньня ўвечары" з Кірылам
Паздняковым.
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Рэал"
(Гішпанія) — "Лякаматыў". Жывая
трансляцыя.
Эураспорт

9.30 Скачки на лыжах з трампліну.
Кубак сьвету. Тронхэйм, Нарвэгія.
Паўтор.
11.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы.
Швайцарыя. Жанчыны. Швайцарыя-
Швэція. Жывая трансляцыя.
12.00 Лыжныя гонкі. Кубак сьвету.
Мужчыны. Жанчыны. Спрынт, Клу-
зон.
13.30 Снайборд. Футбольны часопіс.
Паўтор.
14.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы.
Швайцарыя. Мужчыны. Нямеччы-
на-Англія. Паўтор.
20.00 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы.
Швайцарыя. Нямеччына-Данія.
20.30 Экстрэмальныя віды спорту.
21.00 Парусны спорт. Кубак Люї
Утана. Паўфінал. Новая Зэландыя.
22.00 Бокс.
0.15 Аўтагонкі. Сан-Паўлу.
0.45 Керлінг. Чэмпіянат Эўропы.
Швайцарыя. Мужчыны. Нямеччы-
на-Англія. Паўтор.
16.05 Дэтэктыв "Бандыцы Пецяр-
рі".

11 СЕРАДА, СІНЕЖНЯ

Б

Нямецкая школа дэмакратызующа

Ад 20 да 26 кастрычніка мне выпала ўдзельніцаць у праграме падвышэнья кваліфікацыі для беларускіх дырэктараў і настаўнікаў, якая адбывалася ў Нямеччыне. Мы наведалі пяць школаў рознага кшталту ў землях Бэрлін, Брандэнбург і Саксонія-Ангальт, зблізу зірулі на жыцьцё людзей у сталіцы Нямеччыны і трох "райцэнтрах" — Патсдаме, Дэсау і Вітэнбергу.

Эмігранты ня вучацца

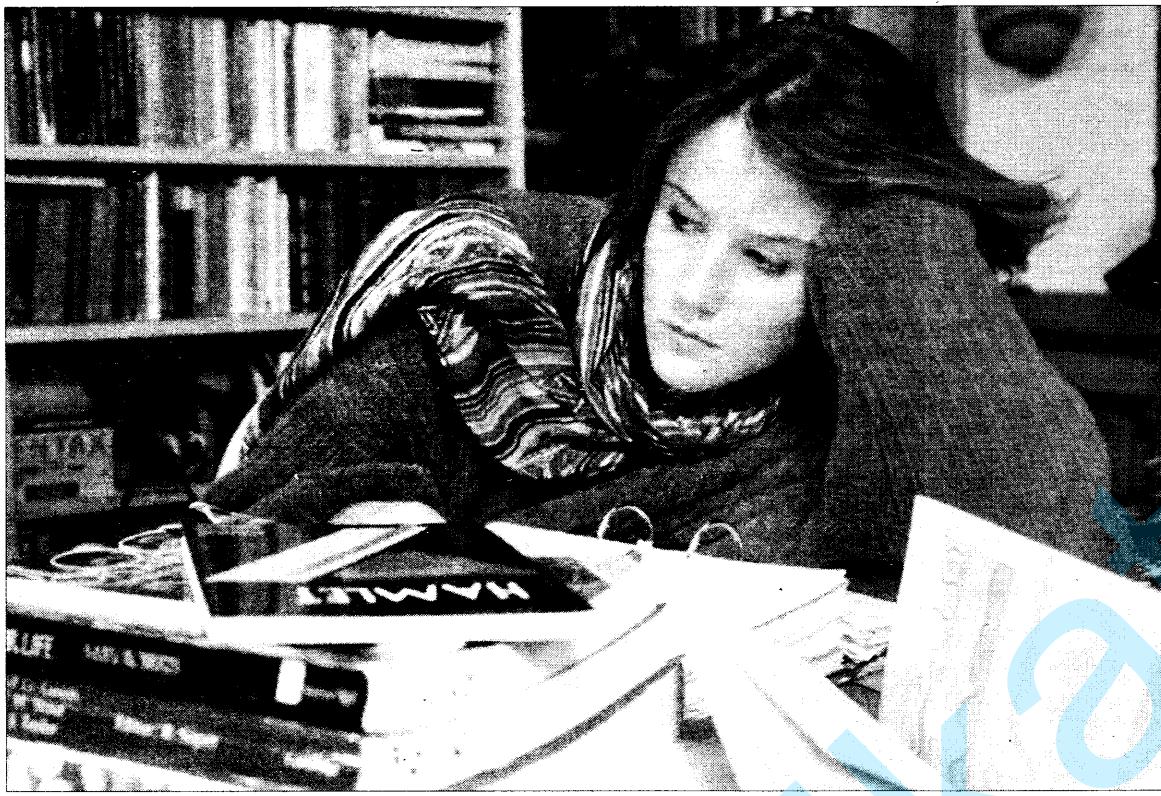
Нямецкім настаўнікам жыцьцё дало апошнім часам два сыгналы аб tym, што ў систэме адукцыі ня ўсё ў парадку. Першы працуячай пры канцы вясны: у Эрфорце юнак застрэліў сваіх гімназічных настаўнікаў, якія другі год запар не прызнавалі яго дастаткова "съпелым" для паступлення ў ВНУ. Другім "alarmo tremolo" быў дрэнны вынікі міжнароднага тэставання базавых навыкаў школьнікаў 32 краінаў. Нямецкія вучні занялі месца ў апошній трачіне.

Першы выпадак — гэта хутчэй выключэнне ў стабільным нямецкім школьным соцыюме. Што ж да выніку тэставання, дык у такай краіне, як федэратыўная Нямеччына зь ле сувэрэннымі землямі ѹ дыспрапорцыйным развиціем паміж Захадам і Ўсходам, любая статыстыка будзе падобная да сярэднестатыстычнай тэмпэратуры хворых у палаце. Вучні з Бадэн-Вюртэмбэргу добра напісалі тэсты, школьнікі Бремену — вельмі дрэнна. Спадар Краеўскі, раднік школьнага ведомства Бэрліна, кажа, што дрэнныя вынікі можна частково патлумачыць наплывам эмігрантаў у краіну. У адным Бэрліне легальная жывуць пад 300 тыс. туркаў, і яшча столькі сама — нелегальная. Яны селяцца кампактна і з цяжкасцю засвойваюць нямецкую культуру. Гэты сацыяльна адчужаны пласт разам з прадстаўнікамі яшчэ сотні нацыянальнасцяў, што насяляюць сталіцу, дадае праблемаў школьнай систэме.

Рады і прадстаўніцтвы

У нямецкіх школах — вучнёўскае самакіраванье. Школьнікі там куды больш самастойныя ў сваіх раשэннях, чым нашыя, а дырэктары ѹ пэдагогі робяць стаўку на гэту самастойнасць і самадастковасць, а не валакуць на карку цяжкі камень аўтарытарнае пэдагогікі, як шмат дзе ў нас.

Так, у школе імя Макса Бэкмана

на, што месцыца ѹ зусім не распэкціблійная частцы былога Бэрліну, — два ўзроўні "школьнае дэмакраты". Па-першае, гэта школьнага Рада, куды на адпаведных сходах адбираюцца па чатыры чалавекі ад настаўнікаў, вучняў і бацькоў. Раду ачольвае дырэктар, аднак ён ня мае права вырашальнае голасу. Другі ўзровень — гэта школьнікі прадстаўніцтва, па два вучні ад кожнай класа. Гэты ўзровень падмацаваны систэмай "мэдыштараў" — адмыслова падрыхтаваных вучняў, якія могуць залагоджваць унутраныя канфлікты ѹ класах. Такая "двуухуровневая" систэма — пілётны проект, які мае на мэце больш адкрыць нямецкія школы.

Яшчэ адзін такі проект — "эўрапейская школа". У зямлі Саксонія-Ангальт 15 школаў пазна чаюць гэтыя тытул у сваіх праспектах. Там вялікая ўвага надаецца выхаванню на аснове не-пасрэднага контакту з вучнямі, вывучэнню культуры й мовы іншых эўрапейскіх краін. Школьнікі багата вандруюць: малодшыя ездзяць па краіне, старэйшыя на вакацыях кіруюцца за мяжу.

Т'ютар для "мапэда"

Вельмі мне спадабалася абароненасць нямецкага настаўніка. Ён мае дабратворны для прэстыжу гэтае прафесіі высокі аклад. Нават ва ўсходніх землях настаўнік-чаткатковец зарабляе 2—3 тыс. ёура ў месяц.

Маладому пэдагогу, які прыходзіць працуваць у школу, на першыя тры гады прызначаеца дасьведчаны т'ютар-дарадца. Тоё самае — у лекараў ды юрыстаў.

Настаўніка бярэ на працу не дырэктар, ён прызначаецца раённым (гарадзкім) альбо нават земельным школьнага ведомства. Дырэктар гімназіі імя Вальтера Гроплюса спадар Аль-пэрт сказаў, што ён ня лічыць правільнай амэрыканскую мадэль прыхватных школ, дзе дырэктар у канцы наўчальнага году прастаўляе ѹ ведамасці кожнаму настаўніку балы за шэраг пэўных аспектаў, а потым выстаўляе ўсіх разам з мэбллю на

буліцу, каб зрабіць у школе ремонт і ўзяць (альбо ня ўзяць) на зад у клясы.

Кніга з Магілёва

Былы настаўнік расейскай мовы гімназіі імя Лютэра ў Вітэнбергу, вось ужо два гады як пэнсіянэр спадар Мюнхгоф, які вадзіў нас па школе, разумеў, што мы — не расейцы, і адмыслова для нас знайшоў у бібліятэцы кніжкі па-беларуску "з Магілёва" (так ён заве Магілёў). У Бэрліне і Патсдаме вучні, якіх спыталіся неўзнарок, дакладна назвалі сталіцу Беларусі і месца знаходжаньне нашай краіны. Яшчэ некалькі гадоў таму назад гэта было ў немагчымым. Але што бачыць у тэлевізіі, чытае ў друку ды Інтэрнэце немец пра Беларусь? Так, па дарозе між Патсдамам і Дэсау нас абрадавалі: "Пра вас пішуць!" І зачыталі абвестку: дзесяці паблizu збіраюць для беларусаў у Хойнікі старыя аправы ад акуляраў ды запрашаюць далучацца да акцыі...

Шторанку — у кола

Закон аб адукцыі патрабуе, каб у школьнай праграме абавязковая прысутнічала разлігія або этыка. Гэты самы закон дазваляе адкрываць прыватныя школы, якімі апякуюць разлігія канфесіі. У Дэсау ёсьць пачатковая школа эвангельскай дыяканіі. Яна была адчыненая на жаданне бацькоў чатыры гады таму. Цяпер у ёй больш за восемдзесят вучняў. Бацькі прыстасавалі і адрамантавалі пад школу былы дзічыца садок. Хоць выбіралі будынак з дзесяці варыянтаў, але сякія-такія мінусы ёсьць. Тут няма кухні, хоць гэта адна з нешматлікіх у Нямеччыне школаў з "групай". Але немцы ня робяць з гэтага проблемы: абеды ў школу прыносяць у тэрмасах.

Зранку дзесяці сядяюць у кола і нейкі час абміркоўваюць свае праблемы, выказываюць пажаданні — выгаворваюцца. Тоё самае адбываецца пасля абеду перад сыходам дахаты. Старшыняка бацькоўскай Рады кажа, што такая тэррапія дае станоўчыя вынікі: дзесяці робяцца больш спакойныя, прыязныя, практична ніколі ня б'юцца.

Першыя тры гады дзяржава ні шэлага не давала на ўтрыманье школы, цяпер аплачвае адно 90%

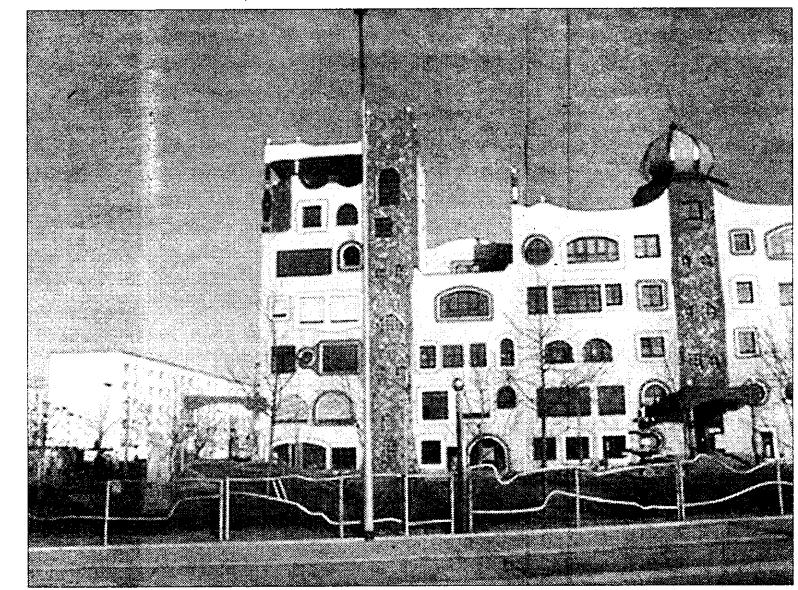
мінусамі. Калі пачалася санацыя сацыялістычных будынкаў, настаўнікі працы даў дзесяці творчае заданье — спраектаваць школу, у якой яны хацелі б вучыцца. Некаторыя вучнёўскія ідэі настаўнікі даслаў аўтрыкі архітэктару Гундэртвасацу. Ён славуты тым, што вырабляе праекты толькі ѹ адным экземпляры: чыгуначны вакзал, царкву, капліцу, тэрмінал, дэшычы садок. Яшчэ ён адпрачвае простыя лініі ды ўжывае яшчэ раз, як інсталациі, старыя будматэрыялы. Гундэртвасэр прасякнуўся дзіцячым рамантывізмам, і праз колькі часу з Вены быў дасланы гатовы праект. Да сумы, прадугледжанай урадам на пераабсталіванье, улады зямлі дадалі яшчэ 4 млн. ёура, а пякунскія Рада дазырала мільён — і з год пайстала прыгажуня-школа, дзе дрэвы вольна растуць на даху, а вокны — як ілюмінатары карабля...

Замест пастскрыптуму

Розынца ѹ сацыяльным развіціці між Заходнім і Ўсходнім Нямеччынай моцна адчуваеца. У Дэсау з 200 тыс. жыхароў 20 тыс. самых маладых і мабільных звязалі шукаць працы на заход краіны. Бэрлін хоць дадае атрымізму шматлікім новабудоўлямі, але непрыемна прэзентуецца шматлікімі нягэлгімі спарудамі ўсходніх кварталаў, старой вулічнай каналізацыяй. На Аляксандэрплаци, калі самай тэлевежы, увечары шпацируюць вялізныя непалоханыя шчуры. Ва ўсходніх мястэчках вечарамі пустыя гастроштэты і рэстарацыі. Кожны восьмы — беспрацоўны. Аднак у Нямеччыне ворагамі з'яўляюцца ня людзі, а праблемы. Проблемы там абміркоўваюць. Школа не ѹ алошнюю чаргу вучыцца культуры супольнага жыцця, майстэрству паляпшаць яго якасць. Хто з бацькоў не жадае сваім дзесяцімі такай школы?

Яўген Бяласін

Школа з ілюмінатарамі
Гімназію імя Марціна Лютэра ў Вітэнбергу ў народзе называюць школай Гундэртвасера. Вітэнберг, як і Дэсау, быў крыху палепішаным варыянтам нашых панэльных райцэнтраў: з азотнукавым камбінатам, спальнымі раёнамі і іншымі стандартнымі

Гімназія імя Марціна Лютэра ў Вітэнбергу

У Бэрліне з 3,5-мільённым населенніцтвам 1000 школаў. У кожнай 700—800 вучняў. Напаўнельнасць клясаў 25—35 чалавек. Колькасць урокаў у 7—10 клясах агульной школы імя Макса Бэмана ў Бэрліне складае 30—33 у тыдзені.

Штогод кожнай школе на рамонт выдаткоўваецца 50 тыс. ёура (ёура цяпер прыкладна роўны даляру). Дырэктары скардзяцца, што мала: адна дошка каштует 350 ёура.

Нямецкая школа ня мае права зарабляць гроши — гэта супярэчыць яе статуту. Дырэктары здабываюць дадатковыя сродкі праз апякунскія рады. Апроч таго, дазваляеца здаваць школьні будынкі у аренду пад розныя вечаровыя культурныя акцыі — школы ж працаюць у адну зімену. На гэта трэба толькі згода грамады, на балансе якой знаходзіцца школьнага нерухомасць. Можна таксама прадаваць вырабы школьніх майстэрняў.

Агульная школа імя Макса Бэмана ў Бэрліне

Працяг са старонкі 1.

"НН": Як жывеца ў Беларусі былому эмігранту?

А.П.: Выдатна. Мая канадзкая пэнсія ў пяць разоў большая за беларускі сярэдні заробак. Але самае галоўнае — я жыву на Радзіме. Гэтага не зразумее той, хто ніколі ня жыў на чужынне. Для мяне дом — гэта Рагозыніца на Гарадзеншчыне, дзе маўтак майго дзеда. Цяпер у маўтку — праўленыне калгасу. Я ежджу туды калі хачу і адчуваю сябе свабодным чалавекам. У мяне ёсьць жонка, сын, цяпер чакаем яшчэ адно дзіця. Я, напэўна, самы стары тата ў краіне. Мне было 66, калі нарадзіўся сын, і будзе 69, калі народзіцца другое дзіця.

"НН": Ці цяжка вярнуцца на Бацькаўшчыну з чужыны?

А.П.: Я чалавек дынамічны. Калісці паехаў з Польшчы ў Канаду, а адтуль вярнуўся ў Беларусь. Але цяпер лічу, што вярнуўся позна — у 1992 г., а трэба было прыехаць на год раней. Гэта мая памылка.

"НН": Чаму ў Беларусь вярнуўся толькі адзінкі? У Прыбалтыку, ва Ўкраіну прыехала шмат эмігрантаў, якія бяруць актыўны ўдзел у палітычным і эканамічным жыцці.

А.П.: Гэта вельмі дрэнна, што вярнулася мала людзей. Вось у Польшчу толькі з Англіі вярнуўліся 6 тысяч маладых людзей, якія там нарадзіліся, атрымалі адукцыю. Першы год яны яшчэ курсавалі між Варшавай і Лёнданам, а пасля засталіся. Для Польшчы гэтыя людзі — капітал. Што б я зрабіў цяпер? Я б запрасіў у Беларусь "рускіх" з Латвіі, можа якую тысячу чалавек. Альбо маладых беларусаў з усяго сусвету і асабліва з Польшчы. Гэта дынамічныя людзі. Чаму ЗША — дынамічная краіна? Бо эмігранты — самыя дынамічныя людзі ў нашчадкі дынамічных людзей.

Трэ было браць дзяржаву

"НН": У 1994 г. Вы спрабавалі балітавацца на пасаду прэзыдэнта Беларусі. Чаму Вы наважыліся на такі крок?

А.П.: Гэта ідэя ўзынікла ў 1991 г. Я меў ужо прыклад канадца Тымінскага ў Польшчы. Аднаму канадзкаму ўкраінцу-мільянеру, свайму знаёмцу, я парадзіў балітавацца на пасаду прэзыдэнта Ўкраіны. А пасля ѹ сам захапіўся такай ідэяй, усё абдумаў. Нарадзіце, вырашыў вярнуцца, але было б лепш, каб прыехаў раней, у траўні—жніўні 1991-га.

"НН": Якія ў Вас былі першыя ўражанні ад Беларусі?

А.П.: Ведаецце, я прывык. У тым ліку і да бруду, які быў і ёсьць паўсюль. Але ўсё паціху мяніец-

Проста Прушынскі

ца. Калісці паліцы ў крамах былі пустыя, а цяпер, як маеш гроши, купляй што хочаш.

"НН": Зь якімі палітыкамі Вы тады сустракаліся?

А.П.: Найперш я пазнаёміўся з Станіславам Шушкевічам. Потым сустракаўся з Вячеславам Пазьняком. Мы з ім размаўлялі па польску. Я казаў: "Бярыце дзяржаву!" Я ня ведаў, што яны былі такія слабыя. Трэ было ў той час браць дзяржаву! А яны саступілі. Зъбіралі подпісы за правядзенне рэфэрэндуму па пытаннях распуску парлямента і правядзенія датэрміновых выбараў. Парлямэнт адмовіў апазыцыі. І тут траба было сказаць "Не!" і зноў дамагацца сваёй мэты. Але Пазьняк на гэта не пайшоў...

"НН": Як ён да Вас ставіўся?

А.П.: У той час больш-менш добра. Але я тады ня быў ягоным канкурэнтам. А пра пазнейшыя адносіны наагул не хачу гаварыць... Калі я зрабіўся кандыдатам у прэзыдэнты, ён убачыў у мене праціўніка. А калі б тады была створаная кааліцыя з Шушкевічам, Пазьнякам і мяне — мы бы перамаглі. Але як зрабіць кааліцыю, калі Пазьняк ня хоча з вами гаварыць?

"НН": А Шушкевіч?

А.П.: Ён вельмі добры чалавек, але не палітык. У той сітуацыі

Я ведаю, як прыцягнуць мільярды даляраў інвестыцый у краіну і ня трапіць пад чыйсьці ўплыў.

трэ было за шаблю і — наперад. А ён "не туды і не сюды". Я вельмі паважаю спадара Станіслава, але Пазьняк і з ім не хачеў гаварыць. І што? Цяпер сядзіць у Варшаве.

Даляры для Лукашэнка

"НН": Ці чакалі Вы, што ў 1994 г. на выбарах пераможка Аляксандар Лукашэнка?

А.П.: Калі Лукашэнка стаў прэзыдэнтам, я хачеў яму дапамагчы. Прасіў зь ім сустракі. Калі прышоў, мне прапанавалі гаварыць зь ягонымі памочнікамі, але я адмовіўся. Я хачеў яму распавесці, як атрымаць буйную грошу для Беларусі (5 млрд. даляраў). Ня хоча — ня трэба.

"НН": Вы з Лукашэнкам яшчэ сустракаліся?

А.П.: Я быў на пахаванні Пімена Панчанкі. Лукашэнка таксама прышоў, і не было вольнага месца ў першым шэрагу. Я саступіў яму, бо калі ён прэзыдэнт, дык мусіць быць у першым шэрагу. А

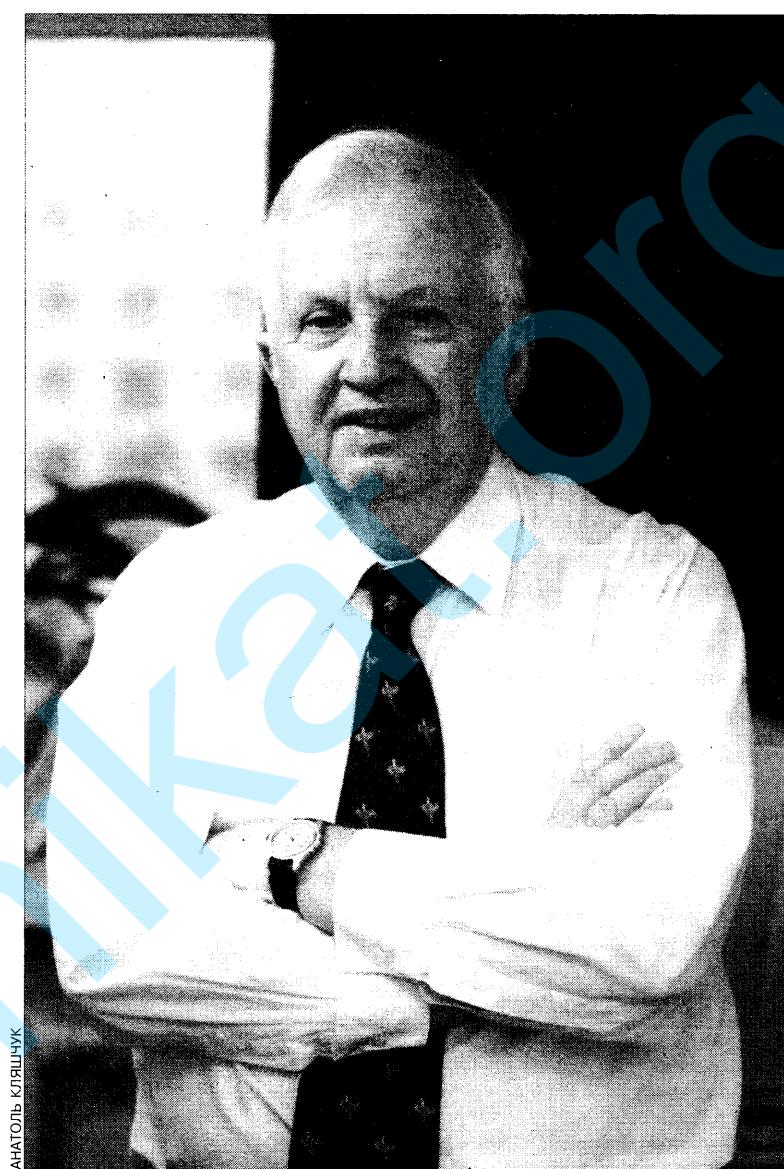
пасля даў яму візыту і папрасіў аб сустракі. Цікава, што праз нейкі час мне хтось патэлефанаваў: "Вы граф Прушынскі? Я хачу ехаць у Канаду". — "А што вы там будзеце рабіць?", — спытаў я яго. Напэўна, гэта нейкі кадбіст тэлефанаваў.

Аляксандар Рыгоравіч шмат гадоў думаў, што стане прэзыдэнтам Рэспублікі. І ўся "інтэграцыя" яму была патрэбная для гэтага. Ельцын урэшце зрабіў яму падарунак: сышоў і пакінуў дзяржаву Пуціну. Што цяпер рабіць Лукашэнку? Ён надакучыў і Рэспублікі, і Захаду, дык сваім падначаленым. Я ня ведаю, колькі месяцаў ён можа так працягнуць. Калі Рэспубліка даведаеца, што ёсьць хто-небудзь лепшы для іх, я бачу невяскія для яго перспектывы.

Эліта ня тая

"НН": Ці ёсьць цяпер у Беларусі нацыянальная эліта?

А.П.: Нацыянальная эліта заўсёды ёсьць. Брат маёй прабабкі сказаў: "Кожная краіна цэніцца на колькасцю людзей, а колькасцю эліты". А ў нас эліта ня тая, што трэба. Каб у нас была сапраўдная эліта, сёньня Лукашэнка ня быў бы прэзыдэнтам. Прадстаўнікі нашай эліты лічаць, што яны беларусы, але іх цяжка

Аляксандар Прушынскі нарадзіўся ў 1934 г. у сямейным маёнтку Майштовічай у Рагозыніцы на Гарадзеншчыне. Ягоны бацька Ксавэры Прушынскі быў вядомым польскім журналістам і пісьменнікам, а у паваенны час — дыпламатам. А.Прушынскі атрымаў адукцыю ў ЗША і Галіянды, жыў у Польшчы. Скончыў інстытут народнай гаспадаркі, абараніў магістэрскую дысертацию па эканоміцы. Працаў у прамысловасці, а у 1972 г. выехаў у Канаду. Быў рабочым, у 1981 г. заснаваў у Таронта польскую эміграцыйную газету. З 1992 г. А.Прушынскі жыве ў Беларусі, тут ажаніўся. У 1994 г. спрабаваў балітавацца на пасаду прэзыдэнта Беларусі, але яго не зарэгістравалі. Жыве ў Менску.

Прэм'ер Лі нам дапаможа

"НН": Лукашэнка, калі аўбраўся, абяцай "запусціць заводы". А Вы што б зрабілі?

А.П.: Бальшыня заводаў краіны працуе на састарэлым аbstяляванні. Якія яны пасля гэтага канкуранты на рынку? Можна сымела напісаць: "Музэй Трактарны завод"... Чыноўнік — не гаспадар. А нам на прадпрыемствах патрэбныя гаспадары. Ёсьць некалькі выйсціць. Альбо ставіць умову дырэктару: якія дашэ выйкі, такі будзе і заробак. Іншы выхад — прыватызацыя прадпрыемстваў.

Патрэбны спэцыялісты, якія вучыліся на Захадзе. Ёсьць краіна Сынгапур з 5 мільёнамі насельніцтва. За 20—30 гадоў прэм'ер Лі падняў там узровень вытворчасці ў 25 разоў! А ізяцкі эканамічны крэзыс не закрануў Сынгапур. Чаму цяпер эканамічна падняўся Кітай? Кітайскае кіраўніцтва запрасіла да сябе былога сынгапурскага прэм'ера як дарадцу. І што перашкаджае тое самае зрабіць Лукашэнку?

Што датычыць вёскі, дык я чую, што ў Польшчы цяпер аднавілі 50 ці 80 калгасаў. Польскія калгасы працујуць у рыначнай эканоміцы. А нам траба стаць на дэзвюх нагах у сельскай гаспадарцы: на лепшых калгасах і

фэрмэрах. Думаю, што ў Беларусі будзе больш фэрмэраў, чым калгасаў.

Малітва Прушынскага

"НН": Якой Вы бачыце сваю палітычную будучыню ў Беларусі?

А.П.: Адамкус у Літве стаў прэзыдэнтам у 74 гады. З кожным днём я ўсё больш і лепш ведаю, што рабіць. Я гатовы. Галоўнае — рэформаваць падатковую сыстэму, зменшыць колькасць падаткаў да чатырох. Я ведаю, як прыцягнуць мільярды даляраў інвестыцый у краіну і ня трапіць пад чыйсьці ўплыў. Мы павінны атрымаць гроши і быць свабоднымі. А яшчэ я — аптыміст. Нядайна пачуў ад унучкі аднаго ўплывовага чалавека: "Едзьце ў Амерыку, у нас тут няма будучыні". Каб я ія верыў, што ў нас ёсьць будучыня, я жыў быт.

Я малюся так: "Усёмагутны! Калі ў цябе няма лепшага кандыдата на пасаду прэзыдэнта Рэспублікі, я гатовы! Але прашу, дапамажы мне быць добрым прэзыдэнтам. Дрэнных прэзыдэнтаў у сувеце хапае і без мяне..."

Гутарыў Алег Тачоны

Аляксандар Прушынскі ходзіць па Менску ў барэце з Пагоняй

на 200 тысячаў асобнікаў.

1927 год. З дазволу
Масквы ўрад БССР
выдзеліў чатыром
пісьменьнікам пяць
пуцёвак у Карлавы
Вары. Паехалі Янка
Купала з жонкаю, Цішка
Гартны (Зыміцер
Жылуновіч) ды два
Міхасі — Чарот і Зарэцкі.
Заходнебеларускі друк
аднатаўваў праезд
Купалы праз Варшаву.
"Biélaruskaia Krypica" не
палічыла нават
патрэбным дадаць, што
ён вандруе не адзін. У
той час вырвачца з
"краіны саветаў" ужо
было цяжка. Выпускалі
за мяжу толькі самых
надзеіных,
"нагрузіўшы" якім-
небудзь заданьнем.
Гэтыя мусілі ў чэскіх
эміграцыйных асяродках
распавяддаць пра
поспехі беларусізацыі.
Аднак хвацкі даклад
Цішкі Гартнага быў
літаральна перакулены
адным-адзіным
пытањнем: "Дзе
Аляхновіч?"

Місія Ўльянава

Купала, Гартны ды Чарот ехалі ў Чэхію другі раз. Упершыню яны былі там у 1925 г. — "у камандзіроўцы", як піша Энцыклапедычны даведнік "Янка Купала". Спачатку ў Чэхію выпраўліліся партыйныя Гартны й Чарот, якія мусілі, згодна з пастановай ЦК КП(б)Б ад 11 жніўня 1925 г., паслужыць справе "разлажэння і драбленія" беларускае эміграцыі. Ім было рэкамэндавана чытати "даклады на тэму: "Адраджэнне беларускай культуры", "Беларуская літаратура" і г.д.", а "выступленіні ў палітычных тэмах не рабіць". Пісьменьнікаў прыставілі асыстэнтамі да савецкага аташэ ў Варшаве Аляксандра Ўльянава. Той меў больш адказную місію: скількі Урад БНР да прызнання бальшавіцкага Менску адзінм цэнтрам беларускага нацыянальнага адраджэння ў паспрыяць перадачы "паўнамоцтваў БНР Ураду БССР у форме дэкларацыі" (пастанова ЦК КП(б)Б ад 14 жніўня 1925 г.). Зрабіцца гэта тра было да ўсебеларускай палітычнай канфэрэнцыі, якую збіраў у Бэрліне прэм'ер-міністар Аляксандар Цывікевіч. Туды бальшавіцкія эмісары мусілі ехаць праз Прагу.

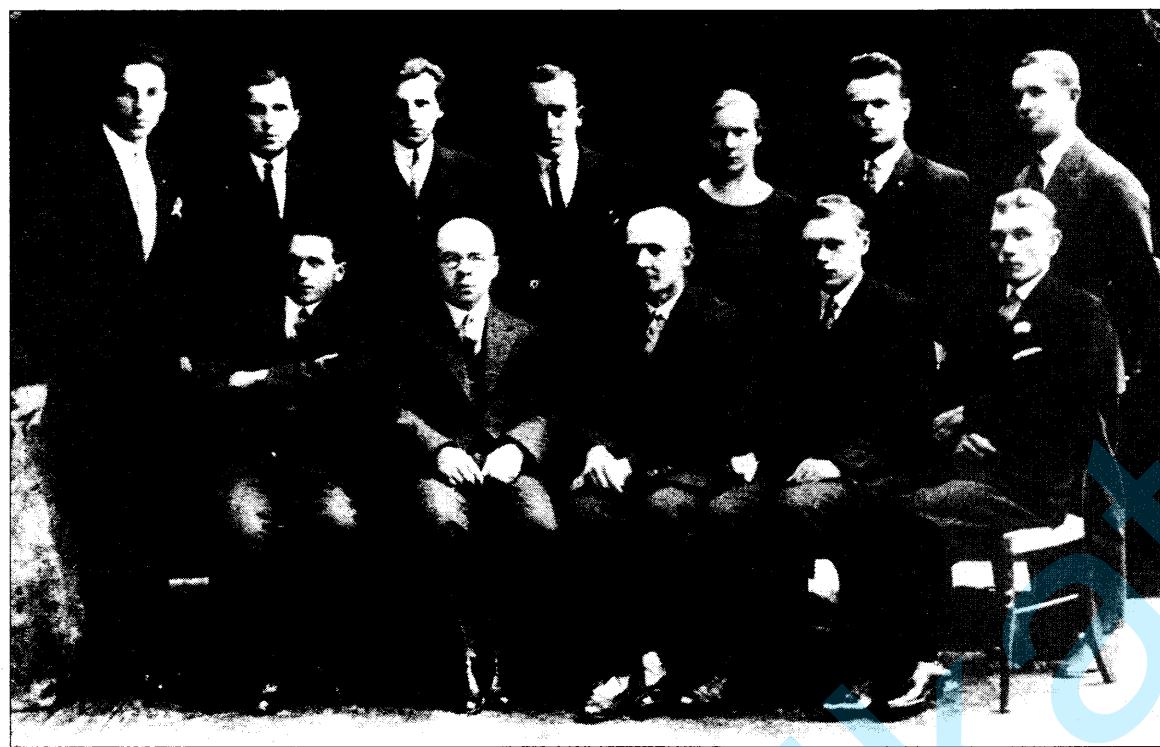
Дэсёці там да іх далучыўся і Купала. Пасыль яго зьяўленьня ў місіі адбылося пераразмеркаванье на роляў: Ульянав і Жылуновіч палітыкаўвалі, а Купала й Чарот ажыццяўлялі "культурную праграму". Амаль тое же было і ў Бэрліне. Ёсьць звесткі, што Купала хацеў засыцерагчы Цывікевіча ад пераезду ў БССР, казаў яму: "Пакуль вы туц, лягчай нам". Але прэм'ер-міністра БНР даймала безграшоўці і вабілі бальшавіцкія абяцанкі.

Канфэрэнцыя адбылася 12—16 кастрычніка. Бальшавікі здолелі выкананы толькі частку свайго пляну — раздрабіць эміграцыю. Ліквідація БНР не далі рады.

Чаму Купала маўчаў

І вось Купала, Гартны й Чарот ізноў едуць праз Варшаву ў Чэ-

Справа Аляхновіча

Беларускія пісьменьнікі (сядзяць зльва направа): Міхасі Чарот, Цішка Гартны, Янка Купала і Міхасі Зарэцкі разам са студэнтамі-беларусамі вышэйшых школ Прагі падчас наведаныя Чэхаславакіі ў 1927 г.

хію. Гэтым разам — у Карлавы Вары, гэтым разам — з маладзеішым Зарэцкім. Як яны бавілі час, як лячыліся на знакамітым курорце, заходнебеларускія газеты не пісалі. На зваротных шляху пісьменьнікі прыпыніліся ў Празе. І ведама ж, немаглі не спаткацца з беларускай калёніяй.

Пра гэту сустрэчу 30 верасня 1927 г. пісала "Biélaruskaia Krypica". Артыкул зваўся "Менская госьці ў Празе":

"Дня 14-га верасеня с. г. найважлыкія наш пісьніар Янка Купала прыехаў з Карлавых Вароў (Карлбаду) у Прагу. Разам з ім прыехаў ў Прагу пісьніар Чарот і пісьменьнікі: Зарэцкі, Цішка Гартны. Паэтыкае творства Янкі Купалы чэскім кругом знае і добра ацененае. У часе ягонае бытнасці ў Празе найважлыкія чэскія штодзённікі зъмясцілі фатаграфіі Купалы з шырокім прыліском.

На жаль, здарылася, што наш пісьніар прыехаў у сталіцу Чэхаславакіі дзеля шуканыя надломленага здароўя. Худы, вечна задуманы і замкнуты ў сабе, толькі вочы вялікія і страшныя, замыкаючы ў сабе ўвесе больш учарашніе і сяньняшніе Беларусі, даюць зnaць аб ягоным творчым думкі. Здароўе і іншыя абставіны не дазволілі выступіць Купалу з дакладам перад грамадзянствам.

Вялікі штодзённік праскі "Narodni Osobodzeni" ў дапісе пад фатаграфію выразна сціхіярджаеце замкнутасць Янкі Купалы.

Апрача "Nar.Osvob.", фатаграфію зъмясціла таксама газета "Lidove Listy" і іншыя".

Абарвём цытату, каб звязнуць увагу чытчыцу на Купалаву "вечную задуманасць і замкнутасць у сабе". Ня толькі хвароба юна тлумачыцца. Дык яна так хвароба, як, па-першое, натураю Купалы і, па-другое, новымі палітычнымі абставінамі ў БССР. Хваравіты выгляд Купалы даваляў яму ўнікаць публічных выступаў і нават размоваў. Вось жа ў 1925 г. у той самай Празе Купала й Чарот актыўна кантактавалі з эмігрантамі, браўлі ў дзялінні літаратурнай вечарыне, а пра-

два гады Купала маўчиць, пазбывае кантактаў. Як і камунікаціяльны Чарот. Ні адзін, ні другі з дакладамі не выступаюць. І ня толькі тому, што аднаму з іх хвароба не дазваляе. Не дазваляе партыя. Дык пра што ім дадаць? Пра звініченне Францішка Аляхновіча? Аб працасе Юркі Лістапада?

Ролі былі загадзя разымеркаваныя партбюрократамі. Гаварыць мусіць "надзеіны" Жылуновіч — сібра КП(б)Б з моманту заснаванья.

Праскі карэспандэнт "Biélaruskaia Krypica" сканчаў свой дапіс гэтак:

"Афіцыяльна з дакладам выступаў у Празе Жылуновіч

луновіча ў Празе Чэскай". Як вынікае з гэтае карэспандэнцыі, Цішка Гартны з ускладзеным на яго аваўязкам ня справіўся.

Треба думаць, што Гартны пачаў з бадзёрага рапарту аб поспехах БССР у гаспадарчым і культурным будаўніцтве, але ў прысутных было на думцы адно: дзе падзеяўся Францішак Аляхновіч, якога ўлады БССР у канцы 1926 г. запрасілі з Вільні ў Менск на Акадэмічную канферэнцыю ў пытаннях беларускага праваўпісу?

Газета піша: "...тав. Жылуновіч... думаў, што едае куды-небудзь у Мазыршчыну і там што скажа — тое съвята. Прага — ня то. Траба, сапраўды, бысь роў-

Пасыль выступу Жылуновіча сарваўся адзін з прысутных студэнтаў і востра сказаў: "Калі Пушкіна высыпалі, то Лермантаў ведаў, калі Максіма Горкага выдалі з Акадэміі, то Чэхай і Бунін нешта рабілі, а калі Францішка Аляхновіча асудзілі, то Цішка Гартны кажа: "Ня ведаю!" Ганьба!"

(Цішка Гартны), які сваімі славамі, ня хочачы, нямала насымашы слухачоў. Двойчы ў Празе быў Чарот, быў праф. Пічта, але нікто з іх не пакінуў прыкрага ўражання, як гэта зрабіў Жылуновіч, аб дакладзе якога напішам у наступных нумарох".

“Мы яго ўсунули”

Наступная публікацыя, прысьвечаная ўжо выключна дакладу Жылуновіча, зъявілася ў "Biélaruskaia Krypica" аж 4 лістапада 1927 г., калі Купала ды ягоныя спадарожнікі былі ўжо ў Менску. (Між першай і другою праскімі карэспандэнцыямі ў "Biélaruskaia Krypica" віленская левая газета "Наша праца", тэхнічным рэдактарам якой быў Антон Луцкевіч, надрукавала гутарку з Купалам, што запыняўся ў Варшаве на зваротным шляху.)

Другі дапіс праскага карэспандэнта "Biélaruskaia Krypica" мае загаловак "У справе Фр.Аляхновіча (З прычыны дакладу Жы-

луновіча ў Празе Чэскай)". Як вынікае з гэтае карэспандэнцыі, Цішка Гартны з ускладзеным на яго аваўязкам ня справіўся.

Пасыль выступу Жылуновіча, што зрабілі з Фр.Аляхновічам? — тав. Жылуновіч адказаў: "Ня ведаю!" Тады сарваўся адзін з прысутных студэнтаў і востра сказаў: "Калі Пушкіна высыпалі, то Лермантаў ведаў, калі Максіма Горкага выдалі з Акадэміі, то Чэхай і Бунін нешта рабілі, а калі Фр. Аляхновіча асудзілі, то Цішка Гартны кажа: "Ня ведаю!" Ганьба!"

Той беларускі студэнт крыху памыліўся. Калі царскі ўрад не зацьвердзіў абраңы Максіма Горкага ў акадэмікі, з Акадэміі на знак пратэсты выйшлі Чэхай і Карапенка. Але гэта неістотна. Істотна тое, што пісьменьнікі мелі съмеласць пратэставаць

супраць сваволі ўладаў".

Пасыль рэплікі студэнта Жылуновіча не было чым крычаць. Прыціснуты да съценкі, ён вымышланы быў сказаць: "Ну, мы яго ўсунули..."

Паколькі публіка ў Заходніяй Беларусі ня ведала савецкага фені, "Biélaruskaia Krypica" надрукавала слова "ўсунулі" курсывам, пазначыла яго зорачкаю ды прыпісала: "Паводле дадатковых вестак з Прагі, прыслыханых у Рэдакцыю, мае гэта значыць, што запрошанага ў Менск Фр.Аляхновіча засудзілі на 10 гадоў кацарткі ў Салоўках".

Сказ "Ну, мы яго ўсунули..." быў у выступе Жылуновіча вызначальны. Карэспандэнт паведамляе: "Гэта быў апошнія словаў яго. Гэтымі словамі кончыўся "даклад". Місяц не ўдалася! Беларусь не забудзе крыўды з боку Радавай улады пра прысуд над Фр.Аляхновічам".

Шкада, што карэспандэнт не паведаміў, як паводзілі сабе Купала, Чарот і Зарэцкі. Ці былі яны на "дакладзе"? Калі й былі, дык, мабыць, мудра маўчала. "Адлуп" атрымаў адзін Жылуновіч.

І яшчэ адно пытанне: што паведаміў пра 10-гадовы тэрмін для Аляхновіча?

Галадзед і Салімон

Кожная гісторыя, а нават здаўніне, мае свой працяг. Дзеячы беларускага культуры ў БССР яшчэ мелі съмеласць што-колічы рабіць дзеля вызваленія калегаў. Асабліва Максім Гарэцкі. Ён ня ўмёў хаваць галавы ў пяскі. У 1929 г., падчас партыйнае чысткі, на адкрытым сходзе ячэйкі КП(б)Б у Народным камісарыяце асьветы ён, беспартыйны, будзе заступніца за Цішку Гартнага. Гарэцкі афіцыйна хайдайнічаў і за Аляхновіча. Аднак ягоныя заходы ня мелі пазытыўных наступстваў. Тады Гарэцкі зладзіў калектыўнае хайдайніцтва. Падпісаны Янкам Купалам, Якубам Коласам, Зымітракам Бядулем, Вацлавам Ластоўскім, Сыціпанам Некрашэвічам, Язэпам Дылам, Уладзіславам Галубком, Фляр'янам Ждановічам, Міхайлом Грамыкам ды самім Гарэцкім, яно 10 сінтября 1927 г. было пададзена старшыні Рады народных камісараў Мікалаю Галадзеду. Той перадаў хайдайніцтва ў ЦК КП(б)Б, і ўжо праз дзесяць (12 сінтября) яго разгэльдзіл на паседжанні Бюро ЦК. Партыйны араЗапаг прыняў "салямонава расшынне": хайдайніцтва за аднаго драматурага, актора й рэжысера адхіліў, а другому — Уладзіславу Галубку — надаў званне народнага артыста Беларусі.

Справа Аляхновіча рэзка аддзяляла беларускую дыяспару ад Менску. Вераснёўскі (1927 г.) правал Гартнага ў Празе быў апошнім выступам менскага эмісара перад эмігрантамі. Увесну 1928 г. Гартны зноў паехаў у Прагу — каб зладзіць кампанію салідарнасці з дзеячамі Беларускага работніцка-сялянскага грамады, якія апінуліся на лаве падсудных. Былы старшыня ўраду БССР сустракаўся з чэскім журналістамі ѹ грамадзкімі дзеячамі, а вось беларускіх эмігрантаў ён аблініў — таму ў справаўздачы ЦК КП(б)Б пра іх не згадаў.

Анатоль Сідарэвіч

Павал Севярынец

Беларусь зъменіць Эўропу

Съвет перажывае вялізныя пераўтварэнні. Глябалізацыя, вайна з тэрорам, кансалідацыя Эўразьвязу съведчаць пра надыход новае эпохі — і яна патрабуе ад нас выразнае замежнапалітычнае дактрыны. Лёзунгі "Go west" або "ex oriente lux" не адпавяджаюць выклікам часу ды не прадугледжваюць для Беларусі рэалізацыі яе ёўрапейскага патэнцыялу. Нават дэвіз "Беларусь — у Эўропу!" мусіць быць сформуляваны ў выглядзе систэмнае канцепцыі — інакш крамлёўскія фокусынікі хутка раскруцяць тут сваю "інтэграцыю з Расеяй паводле прынцыпаў Эўразьвязу".

Незалежнасць — пляцдарм

Пуцінскі выступ у жніўні канчаткова акрэсліў расейскую стратэгію ў дачыненіі да Беларусі. Альбо аншлюс з Лукашэнкам, або аншлюс без Лукашэнкі — шасцьць рэгіёнамі з канстытуцыйнай РФ. Мэта Крамля — ня проста далучэнне Беларусі, а вылягчынне беларускай саматоеснасці.

Беларусь, якая стаяла ўпоперак шляху Расеі ў Эўропу, апошніяй стагоддзьдзі адказвала на расейскую пагрозу адно слабымі рефлексамі самазахавання. За апошні час ніводнай "стратэгіі жывіцца" ў адносінах з Расеяй Беларусь ня мела — адно "стратэгіі памірання". Нам трэба ідэя не партызанкі, не падпольля або тэрору — а ідэя *перамогі*. Інфармацыйнай, культурнай, духовай. Калісці Альгерд, Астроскі або Хадкевіч умелі адчуць апірваша роднай зямлі пад ногамі, Госпада Бога па-над сабой — і съемла атакаваць меншымі сіламі. Здабыць Эўропу і перамагы Расею можна адно тады, калі зразумець, што незалежнасць — гэта толькі пляцдарм. Адзіны спосаб пераадолець съмяротную пагрозу — дэвіз "Я мушу жыць, бо ведаю, дзеля чаго выжываю!".

Лукашэнка як нацыянальны рэсурс

Незалежнасць як пляцдарм сέньня найбольш эфектыўна выкарыстоўвае Аляксандар Лукашэнка. Але ягоныя дасягненыні за 8 гадоў кіравання не вычэрпаваюцца ўдалымі гульнямі на постсвецкім электаральным полі. Па-першое, Лукашэнка сапраўды захаваў Беларусь у адноснай незалежнасці ад расейскую адміністрацыю, крымінальнага капиталу, расейской валюты — і гэта прытым, што яшчэ ў 1994-м плянавалася "рублёвая зона", перадача транзіту ў прыватизацыя ў інтарэсах Масквы. А 11 гадоў сякіятакой незалежнасці — гэта і масавая съядомасць, і свая намэнклятура, і цэлае новае пакаленне. Па-другое, дыктатура міжволі сформавала дэмакратычную апазыцыю й маладзёжы супраціў, а таксама нагляднае раствумчыла народу сэнс паняцку "канстытуцыя", "выбары" й "свабода слова".

— Па-трэцяе, Лукашэнка зрабіў Беларусь вядомай у съвесьце. Чаго вартыя адныя Дразды або званыне "апошні дыктатар Эўропы"? Беларусь пачалі цікавіцца. Беларусь пачалі пазнаўца. Пра Беларусь пачалі турбавацца — у Вашынгтоне, Бэрліне, Страсбургу. Той, хто кіне выклік Лукашэнку, будзе падтрыманы ўсім Захадам. Той, хто пэраможа Лукашэнку, а сразу зробіцца знакамітым. Той, хто будзе пасыла Лукашэнкі, атрымае буйныя крэдыта.

Лукашэнка стаўся для нацыянальным рэсурсам №1. Яго паспяхова прасоўваюць у расейскай глыбінцы камуністы, ягоны рэжым жывава прадае на Захадзе апазыцыя, яго выкарыстоўвае для мабілізацыі ўсяго грамадства намэнклятура. Лукашэнка ўсталяваў беларускі *культ здароўя*, які выявіўся мацнейшым за культ інтелекту або прафесійнай кампазіцыі. "Беларус" для ўсяго съвету — гэта ўжо ня толькі трактар, гэта й прэзыдэнт з хакейнай клюшкай і на роліковых каньках.

Але Лукашэнка задушыў беларускую адукацыю, мову й прэсу. За ім зьніклі людзі, а Беларусь выйшла на апошні ў съвесьце месцы па нараджальнасці. Лукашэнка мусіць сысьці. Пасьля таго, як канчаткова адыграе ролю галоўнага нацыянальнага рэсурсу.

Сама Беларусь

А што ж сама Беларусь? Пры ўсім сваім калясальнym патэн-

Лукашэнка мусіць сысьці. Пасьля таго, як канчаткова адыграе ролю галоўнага нацыянальнага рэсурсу.

залатых вякоў, жыве з тых добраславёных часоў, калі людзі звязваліся да Бога часыцей, чым да псыхоляга, наведвалі цэрквы ахвотней, чым супермаркеты. Эўропа грэшца ля напаўастыльных агмянёў хрысьціянскае традыцыі.

Яднаныне ў Эўразьвяз выглядае на апошнюю спробу адчуць сябе сапраўднай Эўропай — гэта звязаўца ў гурт, каб было цяплей... Эўропе патрэбны моцны ўнутраны рывок, які скалана грамадзты ві нацыі, дапаможа пераадолець крызыс і зноў адчуць сваю высокую місію ў духовым імкненні.

Новае ёўрапейскае духовае абуджэнне ідзе з Усходняй Эўропы. Ужо сёняня і Польшча, і Украіна, і Латвія, і Малдова, перажываюць хрысьціянская ўзрушэнны:

вартыя згадаць і палітика Яна Паўла II, і кіеўскія эвангельскія цэрквы з дзясяткамі тысячаў нэафітаў, і масавы хрысьціянская демакратычны рух, які супрацьстаіць камунізму й русіфікацыі ў Малдове, і 10% Хрысьціянской партыі Латвіі на апошніх выбарах.

Беларусь пакуль ледзь угадавае ў гэтым шэрагу. Але вартыя ўзьняцца Беларусі — і ўся Эўропа, раптам стаўшы адзінай, выбухне новым прасвятынем.

Эўропа — гэта не статычны стан. Гэта — пагоня і здабываньне, неадольная цяга да вышыні, узьлёт у самае неба. Готыка касцёлаў, крыжы кірхаў, мэледыя арганаў і хор малітвы — гэта і ёсьць *шлях* у Эўропу, жывую, моцную і сапраўдную.

Заняпад Эўропы ня вечны. За заняпадам заўсёды ідзе ўзыход. Узыход з Усходу.

Вартыя ўзьняцца Беларусі — і ўся Эўропа, раптам стаўшы адзінай, выбухне новым прасвятынем.

Голос Амэрыкі

Сёняня рэальны цэнтар сілы, дзе прымаюцца найважнейшыя рашэнні, што ўплываюць на любы пункт плянітасці — Злучаныя Штаты Амэрыкі. Но менавіта яны сталіся апрышчам дзейнага хрысьціянства. 98% амэрыканцаў вераць у Бога. Амэрыка — адна з наймногіх краінаў, дзе ў апошніх дзесяцігоддзі зьніжалася колькасць хрысьціянских злачынстваў, ужыванне алькаголю, тытунню й наркотыкаў, дзе інстытут сям'і як стаціў сваёй вартасці і дзе культивуецца проста ўзорны патрыятызм. Але Божае добра-славенне заўжды выклікае д'яблы шал. Прагрэсуючая разбешчанасць і прагавітасць да грошай, імкненне да сілавога канцрюлю ў замежных дачыненнях — гэта таксама Амэрыка.

Беларусь мусіць наладзіць магістральныя духовыя, палітычныя і эканамічныя сувязі з ЗША. Трансатлантычны прарыў хрысьціянскае Беларусі да хрысьціянскае Амэрыкі — галоўная замежнапалітычная задача тых, хто змагацца за не-

залежнасць і Адраджэнне. Упльывовыя хрысьціянскія асацыяцыі ЗША — кшталту Рэспубліканскай "Хрысьціянскай Кааліцыі", наймацнейшай групы падтрымкі Джорджа Буша, МакКейна або Джэсі Гелмса, павінны разглядацца як асноўныя міжнародныя партнёры беларускага нацыянальнага руху. Голос Амэрыкі сёняня вырашае шмат што. Мы байміся не дакрычацца — але маўчаць далей ужо нельга.

Фэномэн ЗША мае шмат падбенства з беларускім. Гэта і хрысьціянскія падмуркі нацыянальнае гісторыі, і барадацьца за незалежнасць з імпэрыяй, і цяжкасць этнічнае самадэнтыфікацыі, і полікультурны, по-

ліканфесійны фокусны сінтэз — ды, урэшце, Касцюшко, Кіт, Судзілоўскі. Адрозненне, апроч памераў, адно: Амэрыка шукае Бога, а Беларусь пакуль толькі чакае.

Фокус Беларусі

У эфэкце полікультурнасці, поліканфесійнасці, свабоды выбару на геапалітычным скрыжаванні й заключаеца фокус Беларусі.

Менавіта беларускія землі ад веку змагаліся за лідэрства ў сумежжы Эўропы й Азіі, Прыбалтыкі й Чарнамор'я — з Кіевам, Кракавам, Варшавай, Масквой. Менавіта сюды імкнуліся вэкторы экспансіі ардынцаў і крыжакоў, варагаў і грэкаў, швэдаў і немцаў, палікаў і расейцаў. Менавіта тут сышліся каталіцтва і праваслаўе, пратэстанцтва і юдаізм, тут нарадзілася Унія. Ключавыя моманты стварэння ў развалу Расейскай імпэрыі вырашаліся ў Беларусі — ад Кудзікоўскай бітвы ў суперніцтва Вільні з Масквой да стварэння РСДРП у доміку па-над Сьвіслаччу, Берасцейскага міру ў зынічнія СССР у Белавескай пушчы.

Беларусь акумулявала ў асымілавала, набірала і пераўтварала, усмоктвала, бы губка, і расьсейвала па съвесьце мільёны людзей, тысячы гнаных праведнікаў ды ератыкоў, сотні паэтав ды музыкаваў. Беларусы пераўтваралі дэспатычную Расейскую імпэрию й ганарлівую Польскую карону ў Расею вялікай культуры й рамантычную Рэч Паспалітую.

Беларусь зъбирае, канцэнтруе, съцінае — да болю, да саме сутнасці, да моманту ісціні. Сама геаграфія Беларусі — цудоўная інфраструктура фокусу з зорка-падобнымі абрысамі, промнямі шляхоў і транзітных ліній, стаўліцай у цэнтры й брамамі буйных гарадоў на статэгічных кірунках.

Скрозь Беларусь, празь Беларусь, зъбирае, канцэнтруе, съцінае — да болю, да саме сутнасці, да моманту ісціні. Сама геаграфія Беларусі — цудоўная інфраструктура фокусу з зорка-падобнымі абрысамі, промнямі шляхоў і транзітных ліній, стаўліцай у цэнтры й брамамі буйных гарадоў на статэгічных кірунках.

Скрозь Беларусь, празь Беларусь, зъбирае, канцэнтруе, съцінае — да болю, да саме сутнасці, да моманту ісціні. Сама геаграфія Беларусі — цудоўная інфраструктура фокусу з зорка-падобнымі абрысамі, промнямі шляхоў і транзітных ліній, стаўліцай у цэнтры й брамамі буйных гарадоў на статэгічных кірунках.

Імрэ Кертэс: “Бараніце Захад ад Трэцяга съвету”

— Вы шчасльіў?

— Я і дагэтуль быў шчасльіў. Але цяпер я яшчэ больш шчасльіў.

— Шчасльце для Імрэ Кертэса — гэта выратаванье маленька-га чалавека ад трагедыі існа-ваньї?

— Шчасльце — гэта абавязак. Мы жывём, каб быць шчасльі-вымі, скажу бы Госпрад Бог, калі б ён існаваў.

— Цяпер Вы багаты чалавек, можаце купіць сабе маёнтак.

— Мая жонка штурмуе бэрлін-скія крамы. Прыходзіць і загадвае: давайце сюды шампанскасе, ікру! Мой муж — Нобэлеўскі ляўрэат!

— У сваім “Дзёньніку галер-ніка” вы пішаце: “Я назаўжды застануся другарадным, непры-знаным і незразуметым ву-горскім пісьменнікам. Тоё, чым я займаюся, — гэта ілюзія, і на яе я марную сваё жыццё..”

— Я жыву у перакрученым съвеце. Благая пісьменнікі здава-ліся добрымі й наадварот. На што я мог разылічваць — непрызнаны мастак з Цэнтральнае Эўропы, які піша неіндаўрапейскай мовай?

— Ці гэты зынявераны творца яшчэ жыве ў Вас?

— Ён заўжды жыве. Іншая справа — хто пойдзе па ўзнаго-роду да швэдзкага караля. Між іншым, “Кертэс” для мяне — гэта марка, гандлёвая марка, як “Мэрсэдэс”.

— Бліскучая кар’ера: колішні 15-гадовы лягерны вязень пасъ-ля паўвеку пісьменніцтва ў будапештскай кватэрцы трапляе да стакгольмскага каралеўскага двара.

— У Вугоршчыне мяне зрабілі нацыяналльным героем. Я мушу выкананы гэту ролю, бо краіна знаходзіцца ў надзвычай склада-ней сітуацыі. Мы расколатыя, лібэралы й нацыяналісты б’юцца насъмерць. Мая задача — памі-рыць іх.

— Ці шмат нявыказанага за-

сталося ад аўшвіцкага досьведу?

— Пасьля кожнай кнігі я раб-люся ўсё пусьцейшым. Сызыфаў камень меншае, а старонкі на-паўняюцца. У кнізе, якую я пішу цяпер, няма ніводнага персанажа з асабістым канцлягерным до-съведам.

— Для сёньняшніх дзяцей Га-лакост будзе раўназначны па-дзеям 11 верасеня.

— Гэта натуральна. Але цяпе-рашні дзеці заўжды будуць па-мітаці і развязаць пра вялікую расколіну ў душы Эўропы. Да-следуючы карані 11 верасеня, яны будуць натыкацца на Аў-швіц. Яго нельга патлумачыць, гэта глыбокая рана, пачатак каар-дынат. Але, калі вашая дачка праз 20 гадоў ізноў наткнецца на Аў-швіц, значыць, ёсьць яшчэ надзея і на ўсё яшчэ страчана. Мы нічога на можам зрабіць, апроць як толькі памітаць. Вашая дочки, мабыць, змогуць стварыць на гэты падста-ве новую культуру.

— Вы страшэнна плюралі-стичны чалавек.

— Мы мусім быць страшэнна

плюралістичны.

— Але ж ісціна адзінай?

— Ісціна зъмяняеца. З того часу, як не існуе абсалютнага Бога, няма больш і абсалютнай ісціні.

— У Вашым “Рамане бяздоль-нага” малады герой, пад’яжджа-ючы да Аўшвіцу, адкідае гу-манізм і падпрадкоўваецца лё-гіцы гісторыі. У рамане Марціна Вальзэра “Вірлівая крыніца” ге-рой — раўнагодак Вашага, ян ведае гісторыі й жыве ў сваім замкнітым цннітлівым съвеце.

— Немагчыма, каб у Нямеччыне ў 1944 г. быў габрэй, які нічо-га б’я на ведаў. Гэта гісторычная няпраўда. Я думаю, нямецкія інтэлектуалы выигралі ад змаганняў з мінулым, пабагацелі. Нямецкі інтэрнацыонализм, які я бачу ў Бэрліне, бяз гэтага змагання не паўстаў бы. У Вугорш-чыне такога змагання не было, там дагэтуль пануе зарок маў-чанія, культура падозранія. Я ня могу таго працаўаць. Вы не ўя-ляеце сабе тамтэйшых умовай. Пануе адкрыты антысемітізм.

— Постсавецкая Эўропа кантрастуе з Заходніяй, дзе моліца богу, што за-вецца “гроны”.

— Гроны лепш, чым дыктатура. Праляціце над нашай Эўропай — вы ўба-чыце цудоўныя старыя вёскі, вялікія лясы і ніякіх аўтабанаў. Зьеврух гэта файна, але лепш не пры-зямляйцеся, бо жыць там немагчыма. Ніякага іншага варыянту разыўвіцца, апро-ч заходнія, няма, а так званы ўсходнія каштоў-насыці можна захаваць і ў музэях.

Захад — гэта лягер вязнянья, што выратавалі-ся. Трэба бараніць гэты лягер ад тэрарыстаў, ад трэцяга съвету. Свабода для мяне — вельмі вялікая каштоўнасць. Калі ў мяне кепскі настрой, я гляджу на плятаны Курфюрстэндаму і адчуваю палётку. Бэрлін — гэта мой Нью-Ёрк.

— Вы змрочна глядзіце на рэ-чайнасць, калі апошняя надзея — паўмёртвия бэрлінскія пля-тана.

— У май творчасці яня так шмат станоўчага. Я сапраўды ня ведаю, ці ў гэтым грамадзтве грошай можа паўстаўаць культу-

Камю і К’еркегор усё яшчэ ля-жаць каля вашага ложка?

— Першым пісаць Нобэлеў-скую лекцыю, я прачытаў пра-мову Камю з гэтай нагоды. Пост-мадэрнізм і ягоныя спробы рэля-тывізвіаць рэчаіснасць мінулі, нам ізноў патрэбны вызначаныя пазыцыі. Ізноў ёсьць попыт на літаратуру, якая сур’ёзна ставіцца да сябе.

— Ці падобная літаратура можа выклікаць нешта большае за сублімацію і палётку? Ці існуе для Вас збавеніне?

— Для збавення патрэбны збаўца. Пра гэта гаворыцца ў маім новым рамане. Натуральна, у горыў нічога не выходитць. Але яны спрабавалі.

— ...адшукыць яшчэ жыцце?

— Ці пазбавіцца, вызваліцца ад Аўшвіцу.

— Свабода ад Аўшвіцу?

— Свабода ад Аўшвіцу для таго, хто прайшоў праз яго. Катастыс. Збавеніне ж ляжыць паміж дўвум людзьмі.

— Самотная душа ня вырату-еца?

— Не. Патрэбнае каханье.

— Мужчына й жанчына — па-чатак і канец съвету. Апошняя Вашая кніжка — гэта раман пра каханье?

— Раман пра каханье.

— У Вас яшчэ засталіся нявы-кананыя жаданні?

— Усе мае жадань-ні ажыццяўляліся.

— Калі б можна было пачаць ўсё спа-чатку, Вы зъмянілі б нешта ў сваім жыцці?

— Я не хадеў бы мяніць свайго мінулага. Я пра-жыў цудоўнае жыццё.

— Вы не хадеў б пазбавіцца ад Аўшвіцу?

— Аўшвіц — самое вялікае маё багацьце. Незабыўная блізіня съмерці. Ніколі жыццё не было такім файнім, як у той даўжэ-ны момант.

Пераклад паводле “Die Zeit”

Сучасніца Максіма Багдановіча Зоська Верас — у дзявоцтве Людвіка Сівіцкай — вельмі даражыла ўсім, што было звязана ў яе зь імем аўтара славутага “Вянка”. Яна праз гады захоўвала ў сваім архіве малюпасен’ку Максімаву алоўкавую цыдулачку, якую той напісаў у 1916 г., падчас гульні менскай беларускай моладзі ў пошту на прыватнай кватэрэ. У той цыдулцы гаварылася: “Сягоныя я пачуў неяк “мая нешчасльівая дзевачка” і думаю ўвесе вечар аб гэтым, але жывём мы, як чужыя людзі, і ні да чаго дадумацца ня можна”.

Цыдулка напісаная ўсяго на вясмыншы звычайнага сышткавага аркуша ў клетку. Але колкі ў ёй Максімавага болю! Шчымлівага, незразумелага, блізкага да трагедыі.

“Жывём, як чужыя”. Некалі я спрабаваў расчыфраваць гэданыя слова з Зоськаю Верас. Яна мне тады тлумачыла, што з маладых гадоў не дачувала і яе маці бедавала ад гэтага. От аднаго разу Максім і

Аўтограф Багдановіча

пачуў гэтае яе бедаванье: “Мая бедная дзевачка!” Яно моцна засела ў Максімава сэрца, і ён пакутаваў, пачаў думыць пра гэтага.

І от пры нагодзе я ня вытрымаў, пацікавіўся, што значыць і гэтыя слова — “мая бедная дзевачка” — і чаму між імі такіх хаднаватыя стасункі. Пані Людвіка трошкі сумелася. Дый ня дзіва! Гэтулькі мінула часу! “І ўжо я ня памятаю, што я на гэтым Максімаву цыдулку адказала. Мусіць, пастаралася супакоіць яго, разъвяяць самотнія думкі...” — “Таксама праз цыдулку?” — паспрабаваў удакладніць я. “Не, мусіць, так... Падышла да яго пры канцы вечары”.

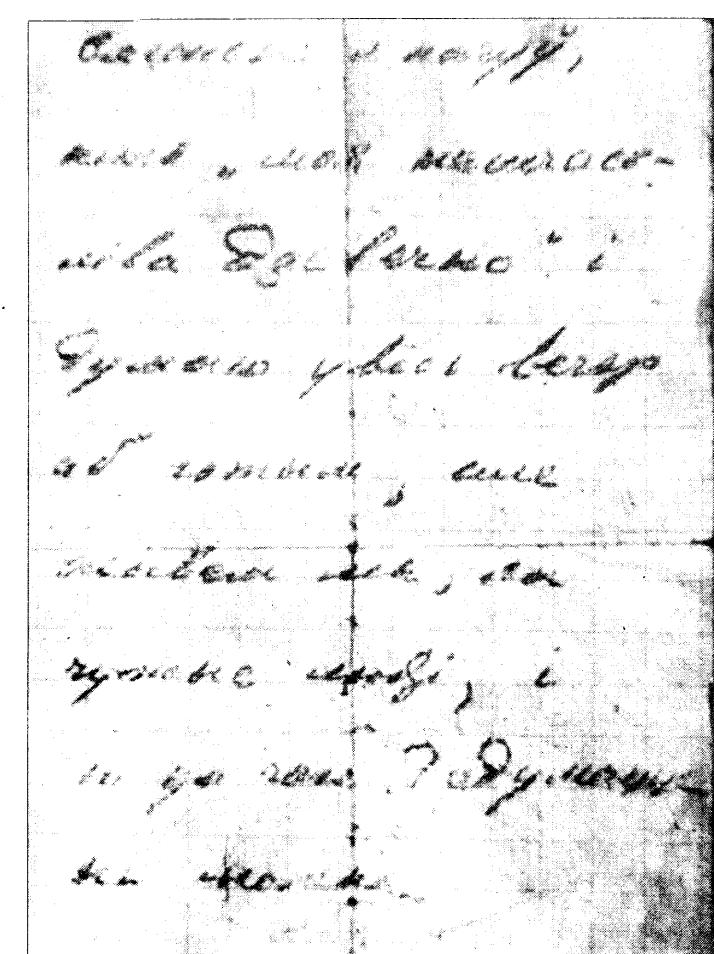
Нібыта ўсё растлумачана, зразумела. І ўсё ж Максімавы слова “живём, як чужыя” не даюць спакою. Думаецца, тут было трохі штось іншае.

Максім, як вядома, хварэў на сухоты. Зоська Верас адну пару жыла з Максімам пад адной страхой, і гэта трывожыла Зоську матулю. Яна, натуральна, турбавалася за здароўе сваёй дачкі. От тады ў яе і вырвалася гэтае “Мая бедная дзевачка!” і дацяцела да Максімавых вушай. Малюпасен’ку Максімаву запісачку пані Людвіка зъберагла

праз гады. Тая запісачка вандравала з Зоськай Верас усюды, дзе яна толькі ні жыла: зь Менску — у Горадню, з Горадні — у Вільню. На скіле гадоў спадарыня Людвіка перадала тую Максімаву цыдулку Багдановічаму музэю. Здавалася, Максімав аўтограф патрапіў у надзеіныя руки. Але вось аднаго разу, падчас якіх музейнай пературбаций, згаданы аўтограф страцілі. Ад такай весткі нічога не засталася, нібы толькі войкнуць, як ад вялікага болю. Адно добра: Лявон Луцкевіч зрабіў колькі фатакопіяў аўтографу. Адну копію Зоська Верас ахвяравала мне, і цяпер я ўгляджаюся ў, чытаю-перечытаю, удумваюся ў сэнс Максімавых словаў, імкнуся ўяўвіць іх гісторыю, гаму Максімавых пачуццяў, іх выток.

На Багдановічавых чытаньнях у Горадні было прапанавана згадаць тут Максімав аўтограф лічыць за верш. Но на верш і на цягні, але на эпістальянную на-татку — дык так. Яе варта ўключыць у поўны збор твораў Максіма Багдановіча. За радкамі Максімавай цыдулкі — стан ягонай душы, якосьць маўклівае душэшнае непараўнаныне з бліzkімі і дарагімі яму людзьмі.

Уладзімер Содаль

Радоўка радка на парнаскіх пашах

**Неўзабаве пабачыць
съвет анталёгія
беларускай паэзіі XX ст.
"Краса і сіла". У яе
улучаныя творы 358
паэтаў. Пра кнігу
распавядзе ўкладальнік
Міхась Скобла.**

Летась на гарышчы роднай хаты адшукаў я сваю першую анталёгію — вучнёўскі сшытак вершаў, называных па школьных падручніках ды зборніках. Былі там і "Зорка Вэнера", і "Мой родны кут", і "Анчар", і "Чорны чалавек". У студэнцкіх гадах я складаў адразу некалькі тэматычных анталёгій — адна з іх, "Сымбалі волі", увабрала ў сябе за паўсотні вершаў пра белчырвона-белы сцяя і Пагоню. Як і папярэдня, яна засталася ў рукапісе. У час, калі тыя сымбалі зънялі з дзяржаўных флягштоўкаў, але іншадумства ў афіцыйных СМИ яшчэ дапускалася, я паспяў на радыё зрабіць з дванаццаць перадачаў, прысьвеченых паэтам 20—30-х. Пасыль ў "Звяздзе" мне прапанавалі весьці пазытычную рубрыку. Штосуботы на

газетных старонках зъяўлялася па адным вершы. Вышукваючы іх, я прачытаў і зборнікі, і зборы твораў, знаходзіў яшчэ сёётое, ксэракапіяваша. Са змесцыўва трох грубых папак, патроху нацяганых з Нацыянальнай бібліятэкі, склалася анталёгія.

Наибольш клопату было з пачаткам XX ст. Бо XIX-е завяршилася съмерью Ф.Багушэвіча, які, відаць, забыўся перадаць сваю дудку вартому наступніку. Я рызыкнёу пачаць анталёгію з Старога Ўласа. Я.Купала — дэбютант 1905 г. — не пакрыў дзіцца, пабачыўшы перад сабой паэта, старэшага на сямнаццаць гадоў. І другая паважная прычына не сердаваць ёсьць: менавіта Стары Ўлас пазнаёміў песьніяра з будучай жонкай.

У анталёгію трапілі ня ўсе сябры Саюзу пісьменнікаў. Няма тут паэткі, якая ў 30-я пісала то вершы, то даносы, стварыла паэму "Чэка" і аднаму Сталіну прысьвяціла дзесяць вершаў. Няма паэта зь Беласточчыны, які прысьвіў чужыя творы. Плягіят — хвароба заразная. Так, радок "едзе восень на рабым кані", напісаны ў 1943 г. А.Астрайкам, трапляўся мне на вочы яшчэ

тройчы ў розных паэтаў. Ня трапілі ў анталёгію прадстаўнікі буррапеннай эпохі П.Шукайла і Я.Бобрык, паэты-ксянды Я.Быліна і В.Адважны, заходнебеларускія змагары А.Мілюць і П.Граніт... Іх творам знойдзеца месца ў іншых анталёгіях. Сваю

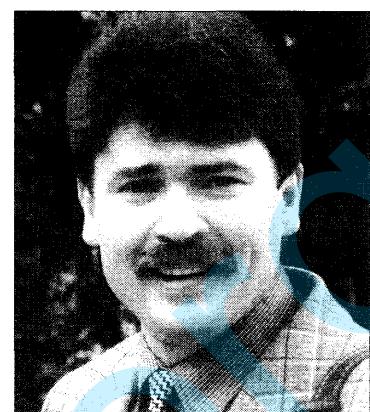
ж я ўкладаў на свой густ, з сваім адчуваюнем красы і сілы, імкнуўся даць найпайнейшую панараму беларускай паэзіі XX ст. Стагодзідзя ня толькі "вэртыкальнага ўзълётту паэзіі" (азначыне А.Сідарэвіча), але і паэзіі, падбітай на ўзълётце. Дзень 29 кастрычніка 1937 г., калі ў менскай турме былі расстраляныя дзвандца пісьменнікаў, павінен значыцца ва ўсіх гісторыях сусветнай літаратуры. І да таго, і пасля паэтаў стралялі па адным, як Гумілеву ці Лёрку, а тут — масавы мэтанакіраваны адстрэл. Беларускім паэтам Парнас быў прыступкай на Гальготу, вышайшай за якую ў сувеце нічога няма.

358 біяграфічных прадмовак, зъмешчаных у анталёгіі, ня варта ўспрымаць як даведачныя — там няма поўнага жыццярысу і бібліографіі, дыў суб'ектыўныя яны часам. Біяграфіі паэты

пішуць сабе самі — сваім учынкамі ці іх адсутнасцю, адчайнім поклічам *de profundis* ці згодніцкім маўчаньнем... Ва ўсе часы існавала спакуса прысесыці на каляtronным зэлдліку, падсюсюкнучуць ямбам і чакаць, калі "поўныя гусылі насыплюць дукатаў".

За час падрыхтоўкі анталёгіі на майм стале й падлозе назапасіліся цэлыя радовішчы вершаў. Нават паліглёт з Новасібірскай А.Мусорын, які піша расейскай, ангельскай, кітайскай, польскай, баўгарскай, эстонскай мовамі, а таксама эсперанта і лацінай, даслаў колькі беларускіх хоку, адным зь якіх мне хоцца падзяліцца з чытачамі: "На пляесткак асеніннай позынія ружы не расстае апошні сінег". Няблага для чалавека, які вывучыў мову праз Інтэрнэт. Былі і кур'ёзы. Паэт-фронтавік, даведаўшыся, які ягоны верш адабраны для анталёгіі, даслаў новы варыянт апошніяй страфы. І заўважыў, што не супадаюць паэтычныя памеры і... атрымаў даручэнне "падагнаць" верш пад ту, невядома зь якой курасадні зъялцелую, страфу.

А.Сідарэвіч наракае, што беларускім паэтам у XX ст. давялося займацца тым, чым французы

займаліся ў XVI: усладленьнем мовы і радзімы. Але, не пакідаючы "плачу аб старонцы", беларусы з парады М.Багдановіча не заўваліся падзівіцца, "як глядзіцца сонца ў люстэрка — месяц заляты". На першое месца ў назыве анталёгіі пастаўленая краса.

Вялікія, рэвалюцыйнае, дыктатурае, касымічнае, чарнобыльскае XX ст. адышло ў гісторыю. Заслонана апусыцілася. Час зъбіраць камяні на парнаскіх пашах, дзе паэты пад наглядам Найвышэшага Пастыра сто гадоў адбывалі радоўку радка.

Міхась Скобла

НОВЫЯ КНІГИ, ДАСЛАНЫЯ У РЭДАКЦЫЮ

Башура М. Паліванье на мух (са шлянгу). — Масква—Санкт-Пецярбург: Неўскі Прастор, 2002. — 64 с.: іл. (Бібліятэка "Бум-Бам-Літ")

Міхась Башура — адзін з "слупоў" творчага руху "Бум-Бам-Літ", вядомы па асобных публікацыях ды па ўдзеле ў пэрформансах.

Беларуская міталёгія: Дапаможнік / Уклад. У. Васілевіч. — Менск: Універсітэтскэ, 2002. — 208 с.

Гэты даведнік — зъмястоўная крыніца інфармацыі пра выглады функцый шматлікіх багоў і мітычных істотаў беларускага паганскага пантэону. Матэрыялы кнігі добра сыштэмайзованы і адмыслова падбіраюцца з самых значных энтағрафічных дасыльдаванняў ад XIX ст. упачна (Кіркор, Нікіфораўскі, Сержпутаўскі, Федароўскі, Шліпіўскі, Шэн і інш.). Кніга дазваляе яскрава ўяўляць, якімі паводле веры нашыя працоўкі, былі Пярун, Вялес, Ярыла і іншыя адказныя за дабрабыт, здароўе ды ўраджай асобы. Знайсці кнігу можна ў буйных кнігарнях, кошт яе — блізу 4 тысячай.

Белы А. Боскі вецер правінцыі: Вершы, эсэ. — Берасьце: Вежа, 2002. — 64 с.

выставе ТБМ.

Бурсаў А. Дзівін: Грэніслоў 1995–2002 г.: З захаваннем арт'аграфіі аўтара. — Менск, 2002. — 152 с.: іл.

Гэтая кніга дзівін і насыцярожвае сваёю моваю. Словы тут — нібыта вострыя каменьчыкі на съязжыне, па якой ідзе басанож. Нечакана шчыльнае суседства наватвораў, гістарызмаў, дыялектызмаў, прафесіяналізмаў ды слэнгу падсвечваеца рэзкім нэонавым съязлом гукавой гульні. Знайсці "Дзівін" можна на выставах у ТБМ ды БНФ.

Гіламедаў У. Янка Купала: Жыццё ў творчасці. — Менск: Беларуская навука, 2002. — 238 с.

Жыццярэпіс і агляд-аналіз асноўных твораў паэта, выдадзены да 120-гадзідзя.

Дамейка I. Мае падарожны / Перакл. з польск. мовы і камент. З.Сіцкі; Прадм. К.Цывіркі. — Менск: Беларускі кнігазбор, 2002. — 496 с.: іл. (Беларускі кнігазбор; Сэр. II. Гісторыка-літаратурныя помнікі)

21-ы том "Беларускага кнігазбору" — чаргова ўнікальнае выданье з "златым бібліятыкі" Беларусі. Гэтая кніга яшчэ ў XIX ст. была перакладзеная з гішпанскай на мнóstva іншых моваў, але толькі цяпер у поўным аўтаматызмі зъяўлялася па-беларуску. Набыць яе можна ў большасці мenseкіх кнігарняў.

Лозка А. Беларускі календар у славянскім і ўропейскім съвеце: Манаграфія. — Менск: БДПУ, 2002. — 120 с.

Накладам у 100 асобнікоў выйшла дасыльдаваны, дзе ўпершыню зроблена спроба рэканструаць паганскаі календар славянскі і вызначыць месца традыцыйнай спадчыны беларусаў у кантактэ з ўропейскіх календарных абраў.

Мінскевіч С. Мінскія / Менскія санэты: — Менск: Логівнаў, 2002. — 64 с.

Санэты Сержа Мінскевіча — важкі аргумент на карысць таго, што Менск не такі ўжо алаэтнічны горад, як цвердзяць многія. Знаёмыя будынкі, вуліцы, шараговыя і нешараговыя жыхары стаўцы набываюць у съявіце паэтычнага ўяўлення новае ablîchca. Болей даведацца пра аўтара дазваляюць зъмешчаныя ў зборніку прадмова інэты Кур'ян ды "пасълямові" Андрэя Хадановіча.

Ненадавец А. Сілаю слова: Чорная і белая магія. — Менск: Беларусь, 2002. — 350 с.

У новай кнізе дасыльдніка беларускай міталёгіі ўсунуты народнай творчасці пададзены матэрыял, які пры адчыненіі дэзверы ў таемнічыя небяспечны съвет чарапікі, вараждыбоў ды захараў. Вера ў надзвычайнную моц слова сталася аўтаматам аналізу. Вынікі яго аўтар выкладаюць у захапляльной форме, падмацаўаўшы вялікаю колькасцю прыкладаў уласна слоўнае магі.

У "Кнігарні пісьменніка" кніга каштуе калі 4 тыс.

Рэфармацыя і залаты век Беларусі: Матэрыялы наўкувак-практ. канфэр.; Менск, 1 чэрв. 2002 г. / МГА "Згуртаванне беларусаў съвету "Бацькаўшчыны"; Уклад. С.Акінчыц. — Менск: Беларускі кнігазбор, 2002. — 96 с.

Матэрыялы зборніка асьвятаюць пытанні гісторыі, сучаснасці і прэпэктывы рэфармацыінага руху ў Беларусі. Уздел на канфэрэнцыі бралі Адам Мальдзіс, Анатоль Грыцкевіч, Алег Трусаў, Уладзімер Конан, Павал Севярынец ды іншыя наўкуоўцы і прыхільнікі пратэстантызму. Знайсці кнігу можна на выставе ва ўправе БНФ.

150 пытанні ў адказаў з гісторыі Беларусі / Уклад. і прадм. З.Санька, І.Саверчанка. — Вільня: Наша Будучыня, 2002. — 238 с.: іл.

Гэтаваны зборнік "жаночае" пэзіі ўключае творы трох аўтараў: Ніны Мацяш (вянок санэты "Бабіна лета ў Белавізэрку"), Аўгінны Кавалюк (нізка вершаў "Повязь") ды Антаніны Хатэнкі ("Птушыны шлях"). Пытайцца на кніжнай выставе ў ТБМ.

Чаропка В. Уладары Вялікага княства. — 2-е выд., дапоўн. — Менск: Беларусь, 2002. — 608 с.

Расповед пра жыццё ў дзівіні Кастуся Астроскага, Мікалая Радзівіла Рудога, Ліvia Сапегі, Яна Хадкевіча, Януша Радзівіла ды іншых выдатных постачай беларускіх мінішчыны. Першое выданье "Уладароў" зъяўлялася ў 1996 г.

Падрыхтавала Таццяна Вабішчэвіч

сусветнай літаратуры Расейскай акадэміі навук адбылася Міжнародная канферэнцыя, на якой творчая спадчына сёлетніх беларускіх юбіляраў разглядалася ў съявіле міжлітаратурных сувязяў ды ўпіываў. Наклад кнігі — 100 асобнікаў.

Беларуская бібліятэка імя Ф.Скарыны ў Лёндане шукае наступныя публікацыі: **Весці Акадэміі навук Беларусі** (Сэрыя гуманітарных навук), №4'1995; **Веснік БДУ** (Сэрыя III), №1, 2'1970, 3'1995, 3'1996; **Веснік БДУ** (Сэрыя IV), №3'1995, 3'1996; **Беларуская мова і літаратура ў школе**, №3'1998; **ARCHE**, №1'1998, 5'2001; **Беларуская думка**, 5'1998, 3'1995, 3'1996; **Фрагменты**, №5, 6; **Полымя**, №1'1992, 4'1996, 10'1997, 11'1998; **Маладосць**, №1, 10'1992, 10—12'1995, 4'1996; **Крыніца**, №11, 12'1993, 10(47)'1998, 11/12(57)'1999; **Мастацтва** №9, 10'1994, 1'1995, 7, 9'1996, 1'1999, 9'2001; **Беларусь**, №5'1993, 4, 10—12'1996, 1, 2'2001; **Народнае асвета**, №2'1990; **Роднае слова**, №3, 6'1997, 2'1999, 4'2001; **Байрам**, №1'1992, 4'1992 і ўсе наступныя да 1999 г.; **Бібліятэчны свет**, №3, 4'199

піларана аналітычна

Сёньня Змагар нябачнага фронту, апазыцыйны палітык Лабецька, Чэсны Журналіст, ініцыятар разнастайных рэфэрэндумаў Яр.Ашук і праваслаўны літаратар Касцякім разважаюць пра учынак беларускага пасла ў Японіі ды іншыя балючыя і важныя для грамадзтва тэммы.

Змагар: Вяртаюца сталінскія часы! Антынародны рэжым ахапіў сваімі чорнымі кіпцірамі ўсю плянітру! У Токіё зынік беларускі палітык!

Касцякім: Надалей будзе навука! Нашлі каго паслаць! Увіду неблаганадзейнасы ці краіны, туды цяпер трэба выправіць кагонебудзь асабліва адказнага — пажадана вайсков-патрыятычнага. Бось, напрыклад, даўно сядзяць бяз працы генэрал Акалец і палкоўнік Залятанін.

Змагар: Гэтыя не пагодзяцца. У Японію ж трэба працягнуць. А ў Рэсеi их яшчэ до-обра памятаюць...

Чэсны Журналіст: Ды не абавязкова каб быў вайсковец! Вунь Казулін прафэсар, а яго ў ААН прызначылі Беларусь прадстаўляць. Не бацца, што ўцяче з усім універсітэтам.

Яр.Ашук: Дарэчы, пра Рэсею. Мне здаецца, што нашым паслом у Японіі мог бы зрабіцца адзін з думскіх дэпутатаў — хто-небудзь з фракцыі "Дзінства" ці СПС-у. Я на месцы Гаранта Канстытуцый праста спытаўся б у Пуціна — той лепей разъбараецца ў нашай міжнароднай палітыцы.

Чэсны Журналіст: Вы, калега, пакуль не на месцы Гаранта Канстытуцый.

Касцякім: І ўвогуле, не разумею, як можна прамяніцца менскі "Лістапад" на гноясны амэрыканскі фаст-фуд? Каб я быў дзе за мяжой у гэты час — на крылах прыляпшё бы! Каб толькі быў дзе за мяжой... Каб жа нас, праваслаўных літаратаў, куды запрашалі...

Лабецька: А я вунь колькі па заграніцах

Японскі пасол

Ці на зынілага беларускага палітыка чакаюць у менскім аэрапорце міністар М.Хвастоў (справа) і пасол Беларусі ў Кітаі Ул.Русакевіч?

ні ездзіў — і ў Брусаель, і ў Москву, — заўсёды вяртаўся. І не на які-небудзь "Лістапад", а проста таму, што я — патрыёт сваёй родзімы і бачу яе ішчасльвай і незалежнай, але аб'яднанай з Рэсеj на прынцыпах Эўразывязу!

Чэсны Журналіст: Вы гэта да чаго?

Лабецька: А... проста так...

Яр.Ашук: А мне здаецца, што гэтыя ўцёкі — сыгнал да блізкіх зъменаў у беларускім грамадстве. Хутка палятуць галовы і закруцяцца гайкі! Пакуль ня позна — яднаймася з Ра...

Касцякім: Так! Так! Гэта сыгнал! Гэта знак з нябёсаў! Адны мы засталіся пра-
васлаўныя ў аблозе масонскага сьвету!

Зачынімся й нікога нікуды ня пусьцім — на халеру нам розныя паслы ды місіі АЕСЭ! У нас свая місія!

Змагар: Місія? А місія ішь ёсь? Мо той, што бяз чэске візы сядзіць, адрынуты ўсім цывілізаваным съветам?

Касцякім: Ну і няхай сядзіць! Мы і яго нікуды ня пусьцім. Нават у Партугалию. Не хапала, каб ён там палітычнага прытулку папрасіў.

Але тут патэлефанавалі зь Міністэрства ўнутраных справаў і сказалі, што, калі аналітыкі ня съціхнуць, палітычнага прытулку давядзецца прасіць камусыці іншаму.

Аддзел аналітыкі

дзяяў варта быць

Супкультура

7—8 сінняжня ў менскім цэнтры культуры "Юнтацца" (вул. Фабрычнага, 5) пройдзе трэці фэстываль незалежнай мастацтва з іранічнай называй "Супкультура". Прапанаваны публіцы "супавы набор" будзе ўключыць некалькі дзесяткаў музычных гуртоў, пэрформэраў ды літаратаў. Спаміж апошніх — Андрэй Хадановіч, Віктар Жыбуль. Пачатак а 17-й. Уваход вольны.

Г.С.

Стахіевіч у Гомелі

19 сінняжня, у чацвер, у Гомельскім каледжу мастацтваў імя Сакалоўскага адбудзеца сольны канцэрт піяніста і аўтара "НН" Віталія Стакіевіча. У праграме: Чакона рэ-мінор Е.С.Баха ў апрацоўцы Ф.Бузоні, Шэсць музычных момантаў Ф.Шуберта й Саната сі-мінор Ф.Ліста. Пачатак у 18.30. Уваход вольны.

Вольныя танцы

Клуб "Акварыюм" 7 сінняжня запрашает на фэст "Вольныя танцы" з удзелам "Крамы", "Імпету" ды гурту "Partyzone" — прыёра сёлетняга "Басовічча", які прэзэнтуе слухачам свой альбом "Трэба рабіць". Пачатак а 18-й. Квіток каштую 4 тыс. рублёў.

Б.Ма

прыватныя аўвесткі

вітаны

Паша Махійка і Мікола Маркевіч, трымайцяся! Гэта ўжо ня хімія — гэта гісторыя Беларусі. Брэты з МФ

Калі толькі раўсці "беларускія слова ў поўны голас" ды больш нінога не рабіць, то можна "ліздра нацы" з Барысава не дачакацца — Лукашэнка маладзейшы. Мітрафан Доўнэр-Зарасейскі з Рэчыцы

Алаг Акбар, Алаг Керым. Беларус-музыманін

Беларусы, яднайдеся! Адзін за ўсіх, усе — за аднаго! У гэтым Душа і Сан Беларускай Нацыянальнай ідэі. Пётра Касцюковіч Ягорава Алеся віншую з народзінамі. Посьпеху і спрыту ў спраўах і спаборніцтвах. Алесь

Тарасава Алеся віншую з Днём народнай! Тримайся... Мы яшчэ супстрэнем Даэда Мароза перад вёскай! Лякс

Алесю, віншую цябе і зынку быць добрым абаронцам краіны ад тых, ад каго варта яе бараніць. І бяз плямай на вратцы! Памочнік Дывэрсанта

ідэі

Сапраўдная Незалежнасць — гэта калі людзі вераць у Бога і любіць Беларусь. Нацыянальная ідэя

Мой падарунак — рэкламны слоган. Ты беларус? Дык падпісайся! Пікулік В.

ідэі

Пакайцяся і верце ў Ісуса Хрыста — тады збавіцеся вы і ўся краса. Бог вас любіць. Брэты з МФ

Хто мову згубіў, той прадаў Беларусь, а хто прадаў Беларусь, той прадаў і душу. Збайца

Кацерына і Ялечка!!! Вы — найлепшыя сяброўкі! PS: Ня хочацца на "КІМ"? 5Р.Напіна

"Наша Ніва" — легенда ператварылася ў міт?

Усім вадзікамі праланованы сваю Эру пырскіцаў лепш недзе ў Сахары ці Каракумах! Дарэчы, Сапармурэд ці Муамар за гэту Вам гроши заплаціць! Аматар Сонца і Чыстага Неба

Самая сучасная распрацоўка спэцслужбы — псыхатропная зброя. Супрацтвяць немагчыма!!! А можа,магчыма? Як? Адказ на www.deir.org

Вітаўт і з Гомелю. Па-першае, прывітаныне. Па-другое, нельзя верыць у тое, што А.Р. ашукае/перайграе сябе настолькі, каб зьдзейсніць Вашыя й Нашыя спадзіваны. Mikita z IB

Сладар Мікола Нязломны! Калі эта ўх не пра іхне стаўленне да асобы Лукашэнкі, а лепей аб тым, як ЭША, якія зьяўляюцца гарантам незалежнасці Беларусі, гэтую незалежнасць абароняць, калі што! Слухай

кантакты

Мінчук (41/170/53) з в/а, бяз шк/зв. Пазнаёмлюся з жанчынай, на скільнай да пачніць, бяз шк/зв, шырый, хатні. Магчыма стварэнне сям'і. А/с 6, 220012, Менск

Калі ў вас таленавітая дзеци — тэлефонайце: 264-81-07, факс 264-81-82. TV-BT "Не звяз"

Кожны аўторак у 18.00 калі помніка Купалу (наспраць цырку) сустэречы патрыёт-нацыяналісту БПС

кінгі, музыка

Прадам книгу Васіля Быкава "Пахаджане", книгу Зымітра Бар-

паштовая скрынка

Юр'ю Ф. з Гомеля. Пра сінежань — пуставата. Замала зввестак.

Зымітра Ч. з Горадні. Тэкст пра Мілавідскую бітву нагадвае энцыклапедычны артыкул або цытату з падручніка. Для газэты траба пісаць жывес.

Наставіць М. I.S. зь Менску. Вашыя "Сабачыя гісторы" стыльёвыя, але ім не стае ляжнічнасць, ад чаго думка распльываецца. Хоку не бывае 16-радковым, гэтак і "Сабачыя гісторы" не бываюць доўгімі.

Уладзімір Г. з Віцебску. Вобраз галоўнага героя ў апавяданні "Фін" недастатковы выписаны.

Сяргею П. зь Менску. У вашым артыкуле пра тэатр багаты сцэнерыяльняй і аўбінаўчанняй, не пацверджаных доказамі. Шмат таксама патэтыкі і агульных месцаў.

Віктару К. зь Менску. Мы ня можам на-
друкаваць Ваш адказ на артыкул, які Вы лічыце абрэзальнівым для З.Пазыняка, бо ён друкаваўся ўнікальна.

Віктару К. зь Менску. Мы ня можам на-
друкаваць Ваш адказ на артыкул, які Вы лічыце абрэзальнівым для З.Пазыняка, бо ён друкаваўся ўнікальна.

Сабачыя гісторы

Адзін сабака выправіў дру-
гога паслом у чужую краіну. А той пераап-
рануўся ў Граждана і, пры-
хапіўшы з саб-
бай адзіяла, па-
дущку і зубы парашок, зынік у невядо-
мым кірунку.

Адзін сабака паехаў паслом у Этыё-
плю. Ля трапа самалёта яго сустрэў
Граждан і пацікавіўся: "За што вы майго
Пушкіна ўтапілі, як сабаку Паўлава?"

Аднаго сабаку зрабілі паслом у Зым-
бабвэ. А той пераапрануўся ў Граждана
і пачаў агітаваць дзікіх абізъян за
светлу будучыню.

Адзін сабаку захацеў паглядзець тэ-
левізар. Уключыў і бачыць: Граждан, што быў паслом у Амэрыцы, распавя-
дае, як там няграў лінчуно.

Аднаму сабаку Граждан распавядаў
пра паслоў: "Жывіць яны ў сямі пако-
ях, маюць па сорак штаноў, а я тут па
сметніках капаюся. Трэба іх сабраць,
усё паадбіраць і раздзяліць, як пры са-
вецкай перамозе!"

У Варшаве адзін сабака выйшаў з
пасольства — паглядзець на горад.
Граждан пабачыў і перадаў куды трэ-
ба, што сабака працуе на "Чатырох
танкістах" і ездзіць зь імі на танку ў
бардэль.

Адзін сабака быў паслом на Кубе.
Выйшаў ён у горад, а да яго раптам
падбег чорны Граждан з чайнікам: "Хто
Леніна відзеў? У штаб бочку съпірту
прывезылі!"

B.A.

Аўдыё, відеа, CD, кнігі ў Гомелі:
плошча Паўстаньня — штонядзелю да 13.00.
Тэлефон: 45-11-51. E-mail: bandrei@tut.by

тосіка "Чорны пісталет" і кніга Алеся Пашкевіча "Пляц Волі". Т.: 254-77-